

EINDRAPPORTAGE

LOKALE
DUURZAAMHEIDSMETER 2011

WAGENINGEN

MAATSCHAPPELIJK PLATFORM DUURZAAM WAGENINGEN

Trudi van Ingen

Voorwoord

De landelijke Duurzaamheidsmeter meet het duurzaamheidsgehalte van het gemeentelijke beleid door middel van scores op vragenlijsten voor de drie dimensies van duurzaamheid: sociale, ecologische en economische belangen ("People, Profit, Planet"). Omdat de Duurzaamheidsmeter in de meeste Nederlandse gemeenten wordt uitgevoerd, kunnen de scores van de gemeente Wageningen hiermee worden vergeleken. In Wageningen is de Duurzaamheidsmeter sinds het begin, 1999, meerdere keren uitgevoerd, en ook nader geanalyseerd op de verschillende beleidsterreinen. Daardoor kan ook beoordeeld worden, in totaal en op onderdelen, of het duurzaamheidsgehalte van het gemeentelijk beleid is toegenomen of niet.

Het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen heeft in 2011 de Lokale Duurzaamheidsmeter in Wageningen op het specifieke Wageningse beleid geanalyseerd voor de gemeente Wageningen. Trudi van Ingen heeft namens het Platform deze analyse uitgevoerd. Ambtenaar Ine Botman zorgde voor de coördinatie met de verschillende ambtenaren die de vragenlijsten hebben ingevuld en van commentaar hebben voorzien. Trudi heeft ook commentaar en suggesties gevraagd van andere organisaties of individuen deskundig op een bepaald beleidsterrein. Zowel ambtenaren als anderen werd ook om individuele suggesties en aanbevelingen gevraagd. Veel van de aanbevelingen in dit rapport komen dan ook van ambtenaren zelf of van de anderen die benaderd zijn voor deze analyse.

De ambtenaren die op deze wijze een bijdrage leverden zijn Ine Botman, Patrick Stander, Martin Bosch, Marja van Brakel, Anneke Klop, Anouk Reintjes, Tjitske Zwerver, Sanne Meelker, Johan Saleming, Angelina Heijna, Toine Poelmans, Lilian Oostveen, Richard van Vliet, Henk de Jong, Wilma Pol, Rike van der Wiel, Hans Rothuis, Marco van Burgtsteden, Jolanda van Wijk, Irene Oosterkamp, en Rob Derksen.

Aanvullend commentaar en suggesties werden geleverd door Boudewijn Koene (Mörfelden-Walldorf en Platform Duurzaam Wageningen), Mathilde Maier (Ndiza en gemeenteraadslid), Wim Haver (Energiek Milieu Advies en voorzitter van Energiewerkgroep Transition Towns Vallei), Ronald Busman (voorzitter WMO). Rob Janmaat (voorzitter Mooi Wageningen), Monique Heger (voorzitter Stichting Wageningse Eng), Theo Edelman (voorzitter Territoriale Adviescommissie Wageningse Eng). Anton Nigten (Platform Duurzaam Wageningen), Marijke Kuipers (Platform Duurzaam Wageningen), Judica Velema (Fietsersbond), en Nienke Brouwer (ex-Platform Duurzaam Wageningen en medeverantwoordelijke voor de analyse van de Lokale Duurzaamheidsmeter in 2005).

Het Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen dankt hen allen hartelijk voor hun bereidheid om mee te werken, hun deskundige inbreng en suggesties wat betreft de thema's in het algemeen en de stand van het beleid en uitvoering hiervan in Wageningen in het bijzonder. Zonder uitzondering willen allen graag bijdragen aan meer duurzaamheid in Wageningen. Dankzij de inspanning van al deze mensen ligt er nu een zorgvuldig overzicht van het gehalte aan duurzaamheid op vele beleidsterreinen van de gemeente Wageningen.

Susanne Lijmbach

Voorzitter Maatschappelijk Platform Duurzaam Wageningen

Inhoud

Voorwoord	1
Inhoud	3
Samenvatting	5
1. Inleiding	9
1.1 Duurzame Ontwikkeling	9
1.2 De Lokale Duurzaamheidsmeter	9
1.3 Doelstelling	10
2. Opzet en uitvoering	11
3. Resultaten en aanbevelingen	12
3.1 PEOPLE – Sociale dimensie	12
3.1.1 Deelverslag Burgerparticipatie	12
3.1.2 Deelverslag Sociaal beleid	13
3.1.3 Deelverslag Internationale Samenwerking	14
3.1.4 Sociale dimensie algemeen	15
3.2 PLANET – Ecologische dimensie	16
3.2.1 Deelverslag Klimaat en Energie	17
3.2.2 Deelverslag Natuur en Milieu	21
3.2.3 Deelverslag Waterbeheer	24
3.2.4 Ecologische dimensie algemeen	25
3.3 PROFIT – Economische dimensie	27
3.3.1 Deelverslag Duurzame Bedrijfsvoering Gemeente	28
3.3.2 Deelverslag Duurzame Mobiliteit	29
3.3.3 Deelverslag Duurzaam Ondernemen of MVO	31
3.3.4 Economische dimensie algemeen	33
Geraadpleegde bronnen	35
Bijlagen	35
Bijlage 1: Vragenlijst People – sociale dimensie	37
Bijlage 2: Vragenlijst Planet – ecologische dimensie	42
Bijlage 3: Vragenlijst Profit – economische dimensie	48

Samenvatting

Algemeen

In onderstaande tabel staat een overzicht van de resultaten per dimensie¹, en per onderdeel van iedere dimensie. In de tweede kolom staat de score vermeld per onderdeel, in de derde kolom de maximale score die voor dat onderdeel gehaald kon worden en in de vierde kolom het percentage van de maximaal mogelijke score. Ter vergelijking zijn in de volgende twee kolommen, voor zover mogelijk², de scoringspercentages van 2005 en 2002 vermeld. In de laatste kolom wordt de trend weergegeven, positief (+), negatief (-), of min of meer gelijk blijvend (\pm). Er is sprake van een trend als het verschil met de voorgaande periode meer dan 10% bedraagt.

Onderdeel	Score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002 ³	Trend
Sociale dimensie						
Burgerparticipatie	8	13	62%	67%	-	\pm
Sociaal beleid	13	20	65%	59%	53%	\pm
Internationale samenwerking	11	12	92%	100%	86%	\pm
Totaal People	33	45	73%	76%	70%	\pm
Ecologische dimensie						
Klimaat en energie	22	23	96%	68%	55%	+
Natuur en milieu	8	15	53%	59%	78%	\pm
Waterbeheer	10	12	83%	55%	57%	+
Totaal Planet	40	50	80%	64%	58%	+
Economische dimensie						
Duurzame bedrijfsvoering	15	23	65%	32%	-	+
Duurzame mobiliteit	9	11	82%	54%	50%	+
Duurzaam(MVO) bedrijfsleven	12	16	75%	76%	67%	\pm
Totaal Profit	36	50	72%	54%	59%	+
Totaal score	109	145	75%	61%	65%	+

De gedetailleerde vragenlijsten per dimensie zijn te zien in de bijlagen. Hierin staan alle vragen, de beantwoording met "ja" of "nee" op iedere vraag, de score per vraag, correcties en eventuele opmerkingen bij de beantwoording. Tevens is de uitleg bij de vragen van het NCDO/COS bijgevoegd. De scores van Wageningen en andere gemeenten in 2009⁴, en een onderlinge vergelijking, zijn ook in te zien op de website: www.duurzaamheidsmeter.nl.

In deze samenvatting zullen de hoofdconclusies en aanbevelingen besproken worden, in hoofdstuk 3 zullen de drie dimensies en negen deelbeleidsterreinen meer in detail besproken worden. In hoofdstuk 1 wordt uitgelegd wat de Lokale Duurzaamheidsmeter is en in hoofdstuk 2 hoe de analyse is uitgevoerd.

¹ De ecologische, sociale en economische dimensies van duurzaamheid (People, Planet, Profit)

² De vragenlijsten zijn niet helemaal vergelijkbaar omdat ze iedere 4 jaar vernieuwd worden. Soms zijn de vragen nieuw of anders ingedeeld. De resultaten van 2011 zijn zoveel mogelijk vergeleken met vergelijkbare vragen in 2005, en die van 2005 met vergelijkbare vragen van 2002. De gegevens van voorgaande jaren (2001 en 1999) zijn te verschillend of niet meer te achterhalen en blijven daarom buiten beschouwing.

³ De totale gemiddeldes per dimensie van 2002 zijn de gemiddeldes van de percentages van de verschillende onderdelen. Van 2011 en 2005 is dit een "gewogen" gemiddelde: sommige onderdelen telden voor meer punten mee dan andere.

⁴ Scoringspercentages van Wageningen zijn in 2011 iets anders

Landelijke vergelijking

Met een score van 75% zou Wageningen in 2009 landelijk ongeveer op een 32ste plaats geëindigd zijn van de 190 gemeenten die met de Duurzaamheidsmeter hebben meegedaan. In 1999 en 2001 stond Wageningen nog in de top 10, maar toen deden er minder gemeenten mee. Hoewel een 32ste positie niet onverdienlijk is en Wageningen flink hoger scoort dan in 2005 (61%) eindigt ze wel op een lagere positie in de landelijke ranglijst dan 2005 (24 van 228 gemeenten). De verklaring hiervoor is niet duidelijk. Blijkbaar zijn er gemeenten die relatief meer vooruitgang hebben geboekt dan Wageningen. Ook liggen de nadruk en de scores in de Duurzaamheidsmeter vooral op beleid en beleidsintenties, terwijl in deze analyse juist ook naar uitvoering en resultaten is gekeken. Wellicht speelt ook een rol dat een beoordeling door externe partijen, zoals nu het geval is voor Wageningen, kritischer is dan gemeenten die zichzelf moeten beoordelen. Dit laatste is waarschijnlijk bij de meeste andere gemeenten het geval.

Gemeenten die in totaal een score hoger dan 90% haalden zijn Breda, Nijmegen (95%), Alkmaar (94%), Groningen (93%), Tilburg, Amersfoort (92%) en Apeldoorn (91%). Van de 19 Gelderse gemeenten die hebben meegedaan scoort verder alleen Ede met 81% hoger. Wageningen scoort hoger dan het gemiddelde van de Gelderse gemeenten die hebben meegedaan (62%) en eindigt evenals in 2005 op de vierde plaats in de provincie.

Vergelijking met 2005

Ten opzichte van 2005 heeft Wageningen duidelijk vooruitgang geboekt: van 61%, een mager zesje, naar 75%, een ruime voldoende. Deze vooruitgang zit hem vooral in verbetering van de beleidsonderdelen Klimaat en Energie (van 68 naar 96%), Waterbeheer (van 55 naar 83%), Duurzame bedrijfsvoering van de gemeente (van 32 naar 65%) en Duurzame Mobiliteit (van 54 naar 82%). Alle andere beleidsterreinen zijn min of meer gelijk gebleven ten opzichte van 2005. Alleen Natuur en Milieu scoort net onvoldoende (53%).

De beleidsterreinen waarop Wageningen vooral hoog scoort zijn **Internationale Samenwerking** (92%) en **Klimaat en Energie** (96%). In 2005 scoorde Wageningen ook al hoog op Internationale Samenwerking. Ondanks dat het budget hiervoor gehalveerd is vergeleken met 2005 heeft de gemeente de hoge standaard hiervoor vast weten te houden.

De gemeente heeft de score voor **Klimaat en Energie** aanmerkelijk weten te verbeteren dankzij de ambitieuze plannen om Wageningen klimaatneutraal te maken in 2030. De verhoging van de scores van de Duurzame Bedrijfsvoering van de gemeente en van Duurzame Mobiliteit zijn voor een groot deel te danken aan de maatregelen voortvloeiend uit deze plannen. Ondanks dat het nog te vroeg is om echt resultaten te meten, is er al veel op de rails gezet en de gemeente mag met recht gecompimenteerd worden met deze inspanningen.

Een andere vermeldenswaardige inspanning is het milieuvriendelijke, chemicaliënvrije **groenbeheer** waarvoor de gemeente het milieukeurmerk Duurzaam Beheer Terreinen (DBT), categorie goud, heeft.

Wageningen heeft geen eigen "**Duurzaamheidsvisie**", met bijbehorend referentiekader en duurzaamheidscriteria. De laatste keer dat iets dergelijks ontwikkeld werd was in 1999. In 2005 was er een nieuwe duurzaamheidsvisie "in ontwikkeling", maar deze is nooit gerealiseerd, vermoedelijk omdat alle inspanningen gericht zijn geweest op het ontwikkelen van de plannen om Wageningen klimaatneutraal te maken in 2030. Nu is het de bedoeling dat een duurzaamheidsvisie onderdeel wordt van een nieuwe **Toekomstvisie 2030** voor Wageningen, maar wanneer en hoe deze tot stand zal komen is nog onduidelijk. Hier ligt duidelijk een kans om duurzaamheid hierin een prominente en expliciete rol laten spelen.

Het ontbreken van een duurzaamheidsvisie wreekt zich bij verschillende beleidsterreinen, o.a. Natuur en Milieu en Duurzaam Ondernemen, men name door het ontbreken van beleidskaders en duurzaamheidscriteria voor het **behoud en versterken van natuur en landschapswaarden**.

Ambtenaren en beleidsmakers hebben hiervoor slechts landelijke wetgeving en criteria als referentie, wat veel te algemeen is. Door gebrek aan een Wageningse referentiekader gaan wellicht onbedoeld natuur en landschapswaarden verloren m.n. bij infrastructurele werken. Een Wageningse visie en beleidskaders en criteria voor natuur en landschapswaarden, zowel voor binnen als buiten de bebouwde kom, zou op korte termijn ontwikkeld moeten worden. Deze zouden een onderdeel kunnen zijn van de Toekomstvisie 2030.

De laagst scorende beleidsterreinen zijn **Natuur en Milieu** (53%) en **Burgerparticipatie** (62%). Bij beide komt dit deels door het ontbreken van bovengenoemde Wageningse duurzaamheidsvisie en referentiekaders en criteria voor natuur en landschapswaarden. Voor Natuur en Milieu komt dit ook door het niet up-to-date zijn van de kennis van de locatie van bijzondere soorten in Wageningen, en daardoor het niet effectief kunnen beschermen daarvan. Er is bovendien een gebrek aan communicatie en structureel overleg tussen gemeente en maatschappelijke groepen. Bij deze, maar ook bij verschillende andere beleidsterreinen. Dit wordt door zowel maatschappelijke groepen als sommige ambtenaren genoemd. Ad hoc is er wel overleg, maar niet structureel. Daardoor wordt er te weinig gebruik gemaakt van de expertise van maatschappelijke groepen, voelen maatschappelijke groepen zich minder betrokken en is er soms aanleiding voor miscommunicatie en misvattingen. Meer structureel overleg, niet alleen aan het begin of het einde van beleidsontwikkeling maar ook gedurende het proces, zou maatschappelijk breder gedragen beleid opleveren. De nieuw leven ingeblazen Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid zou hiervoor als een soort "denktank" kunnen fungeren. Regelmatig overleg met ondernemers, boeren, tuinders en belangenorganisaties is ook belangrijk.

Een punt van aandacht is **monitoring en handhaving**. In 2005 werd geconstateerd dat dit een zwak punt is in Wageningen. Evenals in 2005 was het erg moeilijk om resultaten of de effectiviteit van maatregelen te achterhalen. En evenals in 2005 worden bij bouwprojecten al dan niet bij wet voorgeschreven maatregelen meestal pas achteraf gecontroleerd. Er zijn geen sanctiemogelijkheden als niet wettelijk voorgeschreven maatregelen niet blijken te zijn genomen, maar er wordt geen moeite gedaan dit op een andere manier af te dwingen. Door betere **communicatie en afstemming** tussen beleids, vergunning verlenende en handhaving teams zou het huidige, niet zo efficiënte reactieve beleid kunnen worden omgezet in een proactiever en daardoor effectiever beleid.

Omdat de "**Routekaart**" voor **Wageningen Klimaatneutraal in 2030**" nog niet definitief geformuleerd is, ligt hier een kans om monitoring en periodieke evaluaties in te plannen en hier bij de formulering rekening mee te houden. Dit is belangrijk om de effectiviteit van maatregelen vast te kunnen stellen en plannen of maatregelen tijdig aan te passen als ervaringen of externe ontwikkelingen daar aanleiding toe geven. Om dezelfde redenen zou monitoring en periodieke evaluaties alsnog in het **Waterplan** ingebouwd moeten worden. Hier is momenteel niet in voorzien. Ad hoc worden wel zaken ter discussie gesteld of aangepast maar periodieke evaluaties zouden meer inzicht kunnen verschaffen in de effectiviteit van maatregelen, zwakke plekken aan het licht kunnen brengen die aandacht behoeven en informatie verschaffen voor beleidskeuzes, bijvoorbeeld in verband met de steeds sterker wordende noodzaak tot aanpassing aan **klimaatverandering**. Hier wordt ook in andere beleidsplannen nog niet genoeg aandacht aan besteed.

Duurzame Bedrijfsvoering van de gemeente scoort maar 65%, hoewel de score op dit onderdeel wel verdubbeld is ten opzichte van 2005 (32%). Maar deze verdubbeling ligt voornamelijk aan de doelstellingen en de maatregelen in verband met het Klimaatbeleid van de gemeente. Op het gebied van **duurzaam inkopen** valt nog veel te verbeteren. Hoewel duurzaam inkopen nu wel een formeel vastgelegde doelstelling is, gaat dit evenals in 2005 nog mank aan gebrek aan coördinatie en systematisch en structureel gebruik van duurzaamheidscriteria bij aankoop en gunningstrajecten. Incidenteel gebeurt dit wel, maar vooral dankzij de individuele inzet van ambtenaren of vanwege reeds bestaand beleid. Met de overvloed op het internet aan duurzaamheidscriteria en andere instrumenten voor de aankoop en gunningstrajecten van alle denkbare producten en diensten, moet het relatief eenvoudig zijn om hier snel verbetering in aan te brengen.

De behaalde goede scores zijn vaak te danken, naast de onontbeerlijke politieke steun, aan de gemotiveerde inzet van betrokken en bevolgen ambtenaren. Ook als de scores minder zijn, ligt dit vaak niet aan de goede wil van de betreffende ambtenaren, maar aan gebrek aan structureel beleid of referentiekaders. De gemeente moet zuinig zijn op zulke ambtenaren! Tegelijkertijd is het ook een bedreiging dat goede resultaten ook weer kunnen verdwijnen bij vertrek van dergelijke ambtenaren en is het dus belangrijk dat duurzaamheidsbeleid goed structureel vastgelegd en verankerd is.

SWOT⁵ analyse

Tot slot worden in de hier volgende tabel de sterke en zwakke punten van het Wageningse duurzaamheidsbeleid en uitvoering, en de externe kansen en bedreigingen weergegeven. Een aanbeveling in het algemeen is dat Wageningen er naar moet streven zijn sterke punten vast te houden, zijn zwakke punten te verbeteren, de kansen maximaal te benutten en de negatieve effecten van bedreigingen te minimaliseren.

Sterke punten	Zwakke punten
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleidsonderdeel Internationale Samenwerking ▪ Beleidsonderdeel Klimaat en Energie <ul style="list-style-type: none"> ○ Hoge ambities ○ Bedrijfsvoering eigen gemeente op energiegebied (gebouwen, mobiliteit) ○ DUGO i.p.v. DUBO beleid, met normen die hoger liggen dan wettelijk vereist ○ Energiebesparingsambities bij nieuwbouw ○ Goede communicatie en voorlichting van klimaatbeleid op Klimaatpagina van gemeentewebsite ▪ Beleidsonderdeel Waterbeheer ▪ Chemicaliënvrij Groenbeheer ▪ Aantal betrokken en bevolgen ambtenaren 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleidsonderdeel Natuur en Milieu ▪ Beleidsonderdeel Duurzaam Inkopen ▪ Ontbreken van Wageningse Duurzaamheidsvisie, referentiekaders en criteria, m.n. voor het behoud en versterken van ecologische, natuur en landschapswaarden ▪ Monitoring en handhaving ▪ Gebrekkige communicatie en afstemming tussen beleids, uitvoerings en handhavingsafdelingen van de gemeente ▪ Gebrekkige communicatie en structureel overleg met maatschappelijke organisaties en andere actoren ▪ Weinig aandacht voor gevolgen van klimaatverandering in beleidsplannen ▪ Geen duurzaamheids advies bij ondernemersloket en geen op lokale ondernemers gericht programma meer
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leren van andere gemeenten die hoog scoren op de Duurzaamheidsmeter ▪ Duurzaamheidsvisie en bijgaand referentiekader en criteria voor alle beleidsterreinen expliciet onderdeel maken van "Toekomstvisie 2030" ▪ Gebruik maken van Wageningse expertise door Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid te gebruiken als "Denktank". ▪ Monitoring goed regelen bij formulering van Routekaart en Klimaatbeleidsplannen ▪ Ombuigen van reactief naar proactief beleid door betere communicatie en afstemming tussen de Teams Vergunningen, Beleid Ruimte en Handhaving ▪ Gebruik maken van landelijk beschikbare duurzaamheidscriteria en instrumenten voor verduurzaming van het inkoopbeleid ▪ Gebruik maken van Wageningse initiatieven voor regionale voedselvoorziening voor het verduurzamen van de gemeentecatering ▪ Milieubarometer en E-atlas bieden inzicht in meest kansrijke mogelijkheden voor energiebesparing en CO2reductie ▪ Via klankbordgroep van het Klimaatverbond het (nu onmogelijke) monitoren van het gebruik van groene energie regelen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Noodzaak tot bezuinigen van de gemeente ▪ Landelijke bezuinigingen op gebied van natuur en milieu en aflopen en wegvallen van subsidies op dit gebied ▪ Teruglopen van goede resultaten als bevolgen ambtenaren verdwijnen ▪ Het niet kunnen krijgen van gegevens over groene stroomgebruik ▪ Negatieve signalen van verspilling die welwillende burgers ontmoedigen, zoals de eeuwig brandende vlam van de "Paal van Bernhard", open winkelpuien in de winter, en terrasverwarming ▪ Gebrek aan coördinatie van de vele plannen en actoren in het buitengebied door het ontbreken van een lange termijnvisie ▪ Verlies van sturing van het Binnenveld door het opgaan van WERV in Foodvalley, en daardoor van ecologische, natuur en landschapswaarden

⁵ "Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats", d.w.z. interne sterke en zwakke punten en externe kansen en bedreigingen

1. Inleiding

1.1 Duurzame Ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling betekent het gelijktijdig verbeteren van welzijn, natuur en economie: people, planet, profit. Het gaat om ontwikkeling die houdbaar is over de generaties heen en op wereldschaal, uitgaande van het principe dat welvaart van de één niet ten koste mag gaan van de welvaart van een ander. Duurzame keuzes zijn dus in het ideale geval ecologisch verantwoord, sociaal acceptabel (gewenst) en economisch rendabel. Duurzame ontwikkeling betekent het zoeken naar een optimale balans tussen de drie soorten belangen.

People: rekening houden en zorgzaam omgaan met mensen en hun ambities, hier en daar, nu en later. Waardering voor ieders rol in de maatschappij en het zorgen voor welzijn.

Planet: rekening houden met de natuurlijke productie en zelfherstellende vermogen van de aarde. Waarborgen van de kwaliteit van een ieders leefomgeving.

Profit: rekening houden met economische haalbaarheid én rechtvaardigheid. Creëren van kansen om duurzaam te ondernemen en te zorgen voor welvaart.

1.2 De Lokale Duurzaamheidsmeter

Wat is de 'Lokale Duurzaamheidsmeter'?

De Lokale Duurzaamheidsmeter biedt inzicht in de ambities en initiatieven van een gemeente op het gebied van duurzame ontwikkeling. Op basis van vragenlijsten opgesteld voor 9 verschillende beleidsvelden worden er aan het gemeentelijke beleid en inspanningen scores toegekend.

De vragenlijsten zijn geënt op de drie dimensies van duurzame ontwikkeling, "People", "Planet" en "Profit", per dimensie verdeeld in 3 verschillende beleidsterreinen. De vragen hebben betrekking op planvorming, uitvoering en publieke verantwoording. De antwoorden op de vragen leveren een bepaalde score op, die kan worden vergeleken met de score van andere Nederlandse gemeenten.

De Duurzaamheidsmeter is een initiatief van het NCDO⁶. Vanaf 2004 coördineert COS⁷ Nederland de landelijke invulling van de Duurzaamheidsmeter. Op deze wijze krijgen zowel burgers als de gemeente zelf inzicht in de mate van duurzaamheid van hun gemeente.

Geschiedenis van de Lokale Duurzaamheidsmeter

De Lokale Duurzaamheidsmeter startte in 1999 met de eerste meting, onder de naam '*Lokale Duurzaamheidsspiegel*' en kon jaarlijks worden afgenomen. Het was een initiatief om het streven naar mondiale duurzame ontwikkeling (millenniumdoelen, agenda 21) te vertalen in een meetinstrument voor lokale duurzame ontwikkeling.

⁶ NCDO: Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling

⁷ COS: Vereniging van Centra voor Internationale Samenwerking

De 'spiegel' kreeg in 2004 een doorstart in de vorm van de huidige 'Lokale Duurzaamheidsmeter'. De Duurzaamheidsmeter werd aangepast: minder vragenlijsten, actuelere vragen, een betere presentatie van resultaten en grotere deelname van gemeenten. In principe wordt de Duurzaamheidsmeter eens in de 4 jaar afgenomen in het jaar voorafgaand aan gemeenteraadsverkiezingen. Zo kunnen de resultaten een inspiratiebron bieden om aandacht te genereren voor duurzaamheid tijdens de gemeenteraadsverkiezingen en voor de ontwikkeling van een nieuw collegeprogramma, of de invulling of verbetering van bestaand beleid.

De Lokale Duurzaamheidsmeter in Wageningen 1999-2005

Het Platform Duurzaam Wageningen en andere lokale organisaties hebben de gemeente Wageningen in het kader van de Lokale Duurzaamheidsmeter in 1999, 2001, 2002 en 2005 ondervraagd op haar duurzaamheidsbeleid. Landelijk gezien heeft Wageningen steeds goed gescoord: in 1999 landelijk een 9^e plaats, in 2001 zelfs een 4^e plaats. In 2002 was Wageningen weer teruggezakt naar een 13^e plaats. In 2005 eindigde Wageningen op de 24ste plaats van de 228 gemeenten die meededen. Belangrijkste conclusies waren toen dat Wageningen hoog scoorde op het gebied van internationale samenwerking, maar laag op het gebied van duurzaam inkopen, en dat, hoewel er wel (meer) beleid geformuleerd was, het toch nog vaak ontbrak aan uitvoering, controle en handhaving, bijvoorbeeld t.a.v. van het Convenant Duurzaam Bouwen. Het beleid t.a.v. groenbeheer, natuur en biodiversiteit leek te verschromelen onder invloed van bezuinigingen en een ander zwak punt bleek het gebrek aan communicatie en overleg met burgers en bedrijven.

Twee Platformleden hebben in 2002 en 2005, in samenwerking met andere organisaties, een uitgebreidere analyse gemaakt van de duurzaamheidsmeters m.b.v. een financiële bijdrage van de gemeente. Dit was wenselijk omdat er op de vragen alleen met "ja" of "nee" geantwoord kan worden, zonder ruimte voor nuances of aanbevelingen voor specifiek Wageningse zaken. Er waren toen 10 verschillende beleidsterreinen. Voor de eindrapportage werden de resultaten van de vragenlijsten verder geanalyseerd, d.m.v. het vergelijken met voorgaande jaren tendensen gesignaleerd, en werden conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd. De resultaten werden besproken met de desbetreffende wethouder en de gemeenteraad en naar aanleiding van de resultaten van de Duurzaamheidsmeter werden de betreffende ambtenaren gevraagd om minder goede punten waar mogelijk te verbeteren. In 2005 waren daardoor op een aantal punten vergeleken met 2002 verbeteringen geboekt.

De Lokale Duurzaamheidsmeter in Wageningen 2011

In 2009, het jaar voorafgaande aan de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2010, ontbrak het de Platformleden aan tijd voor een uitgebreide analyse. Het Platform vond wel een ambtenaar, Ine Botman, bereid om het invullen van de lijsten te coördineren en deze naar het COS op te sturen voor de landelijke vergelijking. Hoewel het natuurlijke moment voor een uitgebreide analyse (2009) dus voorbij was gegaan vond het Platform het toch belangrijk en zinvol om het duurzaamheidsbeleid van de gemeente, en de uitvoering hiervan, weer te analyseren, te vergelijken met voorgaande jaren, en op grond daarvan conclusies te trekken en aanbevelingen te formuleren. De gemeente was bereid dit financieel te ondersteunen. Hiervoor werden de vragenlijsten opnieuw ingevuld in 2011.

1.3 Doelstelling

De doelstelling van deze analyse is:

Inzicht krijgen in de mate waarin de gemeente haar beleid ten aanzien van duurzaamheid op verschillende beleidsterreinen vorm geeft, en aanbevelingen formuleren voor verbetering van beleid en uitvoering.

2. Opzet en uitvoering

Zoals toegelicht in de inleiding worden binnen de 3 dimensies van duurzaamheid over een totaal van 9 thema's/beleidsterreinen vragen gesteld:

People	Planet	Profit
Burgerparticipatie	Klimaat & energie	Duurzame bedrijfsvoering
Sociaal beleid	Natuur & milieu	Duurzame mobiliteit
Internationale samenwerking	Duurzaam waterbeheer	Duurzaam bedrijfsleven

De Lokale Duurzaamheidsmeter bestaat uit 3 verschillende vragenlijsten per dimensie, variërend van 27 tot 37 vragen per dimensie. Op iedere vraag kan met "ja" of "nee" geantwoord worden. Op basis van de met "ja" beantwoorde vragen wordt een score toegekend. Per dimensie kan voor maximaal 3 punten naar boven of beneden gecorrigeerd worden, naar boven voor niet in de vragenlijst voorkomende initiatieven of juist naar beneden voor "blinde" vlekken.

De Lokale Duurzaamheidsmeter wordt iedere vier jaar geactualiseerd. De laatste editie is ontwikkeld in 2009. Bij het aanpassen van de vragenlijsten is al het mogelijke gedaan om de situatie anno 2009 te kunnen vergelijken met resultaten uit eerdere jaren, maar vragen zijn soms anders geformuleerd, ondergebracht onder een andere dimensie of er zijn oude vragen uitgehaald en nieuwe toegevoegd.

Trudi van Ingen, lid van het Platform Duurzaam Wageningen, voerde de analyse van de Lokale Duurzaamheidsmeter voor de actuele situatie in 2011 uit in opdracht van de gemeente Wageningen. De vragenlijsten werden in 2011 opnieuw ingevuld. De vragenlijsten werden gesplitst in 9 vragenlijsten, één per beleidsterrein, en met toelichting naar 16 verschillende ambtenaren gestuurd ter beantwoording. De ambtenaren konden behalve met "ja" of "nee" ook toelichting op het antwoord geven, maar toch riepen bijna alle antwoorden weer nieuwe vragen op. In veel gevallen werd daarom toelichting of aanvullende informatie gevraagd aan de betreffende ambtenaar of afdeling, soms d.m.v. een persoonlijk interview, soms telefonisch, soms samen met iemand anders deskundig op dat specifieke beleidsterrein.

De scores, antwoorden op de vragen en de toelichting werden geanalyseerd en vergeleken met voorgaande jaren, vooral met de resultaten van 2005. Op de antwoorden en conceptdeelverslagen werden suggesties en commentaar gevraagd van andere maatschappelijke organisaties of andere deskundigen op een bepaald deelsterrein. Alle ambtenaren, personen en organisaties die een bijdrage hebben geleverd worden in het voorwoord en in de bijlagen vermeld. Zowel ambtenaren als anderen werd ook om individuele suggesties en aanbevelingen gevraagd. Veel van de aanbevelingen in dit rapport komen dan ook van de ambtenaren zelf of van de andere personen of organisaties die benaderd zijn voor deze analyse.

3. Resultaten en aanbevelingen

3.1 PEOPLE – Sociale dimensie

In dit onderdeel lag het accent op de sociale dimensie (People) van duurzame ontwikkeling met nadruk op participatie, democratie, zorg voor kwetsbare groepen, solidariteit, en wereldburgerschap.

'Participatie' is in deze een belangrijk begrip omdat een duurzame samenleving gemeenschapsgevoel nodig heeft, waarbij burgers zich betrokken voelen bij wat er gebeurt in hun samenleving, de wereld en met hun medeburgers.

Centrale vragen in deze vragenlijst waren: wat doet de gemeente om haar burgers zoveel mogelijk te betrekken bij het maken van (politieke) beleidskeuzes? En wat doet ze verder om haar sociale kapitaal waar nodig te beschermen en, waar mogelijk te versterken? In hoeverre heeft de gemeente aandacht voor het bevorderen van wereldburgerschap?

Nederlandse Grondwet:

Art. 1

Allen die zich in Nederland bevinden worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Denk mondiaal, handel lokaal

Naast bescherming bieden aan kwetsbare groepen heeft de gemeente als belangrijke taak om sociale cohesie tussen hun burgers zoveel mogelijk te versterken. Vluchtelingen en migranten zijn bijvoorbeeld enkele van de bevolkingsgroepen die speciale aandacht vragen.

Het is ook belangrijk om lokale ontwikkelingen in een grotere context te plaatsen, voorbij de eigen straat en de wijk. Immers, duurzame ontwikkeling betekent ook rekening houden met mensen elders. Het actief bevorderen van mondiaal bewustzijn of actief wereldburgerschap biedt de gemeente kansen voor meer begrip en lokaal draagvlak. Internationale samenwerking, binnen en/of buiten Europa, kan hier eveneens aan bijdragen.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens:

Art 1: Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Art. 3: Een ieder heeft het recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Burgerparticipatie,
- 2) Sociaal beleid en
- 3) Internationale Samenwerking.

Voor de uitslag van de verschillende onderdelen en het totale gemiddelde van de sociale dimensie, zie de Samenvatting en paragraaf 3.1.4 (sociale dimensie algemeen). Voor details van vragen, antwoorden en toelichting, zie bijlage 1.

3.1.1 Deelverslag Burgerparticipatie

"Burgerparticipatie" verwijst naar een samenleving waarin 'de driehoek' van burgers, overheid en maatschappelijke organisaties evenwichtig de lusten en lasten, rechten en plichten, 'zorgen voor' en 'zorgen dat' verdelen (MOVISIE, factsheet Burgerparticipatie en de WMO).

Het is effectief om burgers te betrekken bij het opstellen van beleid dat hen raakt. Vanuit een democratisch oogpunt, maar ook omdat het beleid er beter van wordt (Instituut voor Publiek en Politiek, www.publiek-politiek.nl)

Vergelijking met 2005

Op het gebied van burgerparticipatie scoort Wageningen in 2011 (62%) ongeveer gelijk aan 2005 (67%). Inderdaad lijkt er weinig veranderd: evenals in 2005 is er nog steeds geen op participatieve

wijze vastgestelde "Duurzaamheidsvisie", hoewel die toen "in ontwikkeling" was. Een strategische visie op duurzaamheid die op een participatieve wijze tot stand is gekomen is belangrijk om aan te kunnen refereren bij het ontwikkelen van beleid en het schrijven van jaarverslagen. Het is nu de bedoeling dat dit onderdeel wordt van een brede "Toekomstvisie Wageningen 2030". Maar hoe dit tot stand zal komen is nog niet duidelijk.

Sinds 2003 is er een verordening burgerinitiatief in werking, waar sindsdien 4 keer gebruik van gemaakt is. Evenals in 2005 is er een adviesraad voor burgerparticipatie, WMO⁸ en WI⁹. De gemeente probeert jongeren bij de politiek te betrekken d.m.v. de sinds 2006 bestaande Jongerenraad. Ook wordt er jaarlijks een klanttevredenheidsonderzoek gehouden bij balies en loketten.

Aanbevelingen:

1. *Spoed maken bij het ontwikkelen van een "Duurzaamheidsvisie" of het ontwikkelen van een Toekomstvisie, waarbij duurzaamheid een prominent en integraal element van ieder onderdeel zou moeten zijn. Dit zou kunnen door het opstellen van duurzaamheidstoetsingscriteria voor beleidsontwikkeling op de verschillende onderdelen, waaraan gerefereerd of op gerapporteerd kan worden.*
2. *Een breed gedragen burgerparticipatieproces een belangrijk onderdeel maken van het ontwikkelen van een Duurzaamheids of Toekomstvisie. Niet alleen door middel van openbare discussieavonden over conceptvisies, maar ook door goede communicatie en overleg met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en andere relevante instanties zoals kennisinstellingen gedurende het beleidsontwikkelingsproces.*

3.1.2 Deelverslag Sociaal beleid

Een belangrijke taak van gemeenten is het versterken van sociale cohesie en het beschermen van minderheden en zwakkeren in de samenleving. Belangrijk is dat niemand wordt buitengesloten en kansen worden gecreëerd voor deelname aan het maatschappelijke leven.

Vergelijking met 2005

Ten opzichte van 2005 (59%) scoort de gemeente in 2011 iets hoger met het sociale beleid (65%). Het verschil zit hem er vooral in dat nu, in tegenstelling tot 2005, bij het vaststellen van bijstand voor senioren, chronisch zieken en gehandicapten de inkomensgrens ruimer gesteld wordt (120%) dan bij de Wet Werk en Bijstand is voorgeschreven. De vermogensgrenzen worden wel conform de WWB vastgesteld.

De gemeente zet actief in op wijkgericht werken en het ondersteunen van mantelzorg en vrijwilligersorganisaties, en heeft een actief jeugd- en gehandicaptenbeleid. Deze zijn nu nog verankerd in aparte actieplannen maar zullen vanaf 2012 onderdeel worden van de nieuwe WMO nota.

De gemeente streeft naar een personeelssamenstelling die een evenredige afspiegeling is van de lokale samenleving en in principe wordt bij gelijke geschiktheid de voorkeur gegeven aan personen in een achterstandsituatie. Maar dit is geen formeel vastgelegd beleid, en er wordt niet in geïnvesteerd, bijvoorbeeld door het aanbieden van specifieke begeleiding of opleidingen. Tot nu toe heeft dit dan ook niet geleid tot een meer evenredige afspiegeling van de lokale samenleving in de personeelssamenstelling.

Evenals in 2005 is er geen emancipatiebeleid. Dit heeft geen prioriteit binnen het HRM. De gemeente zit met 32% vrouwen in leidinggevende posities dan ook beneden de streefnorm (40%) van de Nederlandse regering. Wageningen is hiermee geen uitzondering t.o.v. de meeste andere gemeenten maar onderbenut hierdoor wel haar sociale kapitaal. Het percentage vrouwen in het gemeentebestuur ligt wel ongeveer rond de streefnorm (40%).

⁸ Wet Maatschappelijke Ondersteuning

⁹ Wet Inburgering

Aanbevelingen:

1. *Streven om de norm van 40% vrouwen in leidinggevende posities wel te halen door bij gelijke geschiktheid voor dit soort functies te kiezen voor een vrouwelijke kandidaat, en door geschikte vrouwen in lagere posities doorgroeimogelijkheden te bieden en in opleiding te investeren.*
2. *Op dezelfde wijze actiever investeren in het streven naar een personeelssamenstelling die een afspiegeling is van de lokale samenleving.*

3.1.3 Deelverslag Internationale Samenwerking

Duurzame ontwikkeling betekent ook rekening houden met het welzijn van mensen elders. Het begrip wereldburgerschap staat dan ook in dit onderdeel centraal. Naast solidariteit zijn kennisuitwisseling en het faciliteren van handelsrelaties belangrijke motieven voor internationaal beleid. De vragen gingen voornamelijk over stedenbanden, en het beleid, geld, ambtenarenuren en samenwerkingsverbanden beschikbaar voor Internationale Samenwerking (IS).

Vergelijking met 2005:

De gemeente scoort onveranderd goed op dit onderdeel (in 2005 100%, in 2011 92%). De gemeente onderhoudt nog steeds actief stedenbandrelaties met Gödöllö en Morfelden-Walldorf. De stedenband met Ndiza (Rwanda) is in 2007 omgezet in een projectrelatie. Er zijn ook vriendschapsrelaties zoals met China. Het aantal ambtenarenuren voor IS is onveranderd sinds 2005 en worden uitgevoerd door dezelfde toegewijde ambtenaar.

De gemeente heeft zich in 2010 aangemeld als Millenniumgemeente¹⁰, heeft daarvoor budget beschikbaar gesteld en ook verschillende acties ondernomen. De enige reden waarom Wageningen op dit beleidsonderdeel in 2011 geen 100% scoort is dat Wageningen geen lid is van ICLEI¹¹ of van andere aan Agenda 21 gerelateerde netwerken¹². Maar via het Klimaatverbond is men indirect wel verbonden met een internationaal netwerk. Ook is de gemeente lid van VNG International.

Toch zijn er wel verschillen t.o.v. 2005 die niet in de score tot uiting komen. Zo is het beschikbare budget ongeveer gehalveerd en daarmee ook het bedrag per inwoner dat nu jaarlijks aan IS besteedt wordt. Dit bedrag (€0,95) is overigens nog steeds bijna twee keer zo hoog als de in 2005 gehanteerde norm (€0,50 per inwoner). De bezuinigingen hebben geen merkbare invloed gehad op de activiteiten van de stedenbanden en Ndiza, maar er is sinds 2009 geen directe projectondersteuning meer.

Aanbevelingen:

1. *Als internationaal georiënteerde gemeente is het belangrijk dat Wageningen de huidige aandacht en standaard voor dit beleidsthema hoog houdt.*
2. *Overwegen of lidmaatschap van internationale klimaatverbonden meerwaarde heeft, bijvoorbeeld voor informatie-uitwisseling. Men zou kunnen informeren bij steden die wel lid zijn van ICLEI¹³ wat de meerwaarde voor hen is.*

Veel informatie en inspiratie op dit terrein is te vinden via: www.vng-international.nl, www.ncdo.nl, www.cossen.nl

¹⁰ Gemeente die op één of meerdere manieren actief is of wil worden in de internationale strijd tegen armoede en dit bewust wil uitdragen

¹¹ International Council for Local Environmental Initiatives

¹² zoals bijvoorbeeld de 'European Sustainable Cities en Towns Campaign'.

¹³ Amsterdam, Haarlem, Rotterdam, Tilburg

3.1.4 Sociale dimensie algemeen

Onderdelen	Score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	Trend
Burgerparticipatie	8	13	62%	67%	-	±
Sociaal beleid	13	20	65%	59%	53%	±
Internationale samenwerking	11	12	92%	100%	86%	±
Totaal People	33	45	73%	76%	70%	±

Landelijke vergelijking:

Wageningen zou met deze score (73%) voor de sociale dimensie landelijk ongeveer op de 39ste plaats eindigen van de 170 gemeenten de People lijst hebben ingevuld. Gemeenten met een score hoger dan 90% zijn: Nijmegen (98%), Leidschendam-Voorburg, Breda, Apeldoorn (96%), Tilburg, Amersfoort (93%), Zeist, Roermond en Alkmaar (91%). Wellicht zou Wageningen nog wat kunnen leren van deze gemeenten, met name op het gebied van duurzaamheidsvisies en emancipatiebeleid.

Vergelijking met 2005:

De score van de sociale dimensie in 2011 blijft min of meer gelijk aan de score van 2005, in zijn geheel en op de verschillende beleidsonderdelen. Eigenlijk zijn de sterke onderdelen, m.n. de internationale samenwerking, van vorige keer op niveau gebleven en is er eigenlijk geen of weinig verbetering opgetreden in de zwakheden van toen. Dit zijn met name:

- het nog steeds ontbreken van een op participatieve wijze opgestelde "Duurzaamheidsvisie", en daarmee het ontbreken van kaders en criteria waaraan beleid getoetst kan worden, een gemis wat ook naar voren komt in andere dimensies,
- de afwezigheid van een emancipatiebeleid, waardoor er nog steeds relatief te weinig vrouwen in leidinggevende posities zitten en de personeelssamenstelling geen evenredige afspiegeling van de lokale bevolking is,
- gebrekkige communicatie van beleid, hoewel daar recent voor het klimaatbeleid in ieder geval verbetering in is gekomen met een speciale klimaatpagina op de website. Maar er is op de gemeentewebsite bijvoorbeeld niets te vinden over de Jongerenraad.
- te weinig structureel overleg met maatschappelijke groepen of andere actoren met een bepaalde deskundigheid of kennis, m.n. bij beleidsvorming. Incidenteel gebeurt het wel, maar het initiatief moet vaak van de maatschappelijke groepen komen, men weet vaak niet wat er met suggesties gebeurt, of suggesties sneuvelen in de loop van het proces, doordat andere belangen deze, wellicht onbedoeld, verdringen. Een voorbeeld is de aan het begin van de ontwikkeling van Kortenoord door de Fietsersbond gedane suggesties voor fiets- en ander langzaam verkeer, waar in het eindvoorstel niets van terug te vinden is.

Aanbevelingen:

1. *I.v.m. met internationale karakter van Wageningen zorgen dat het huidige niveau van internationale samenwerking gehandhaafd blijft*
2. *Zo snel mogelijk ontwikkelen en vaststellen van Duurzaamheidsbeleid en bijbehorende kaders en criteria, al dan niet als onderdeel van de Toekomstvisie 2020/25.*
3. *Ontwikkelen van emancipatiebeleid voor het vergroten van het aantal vrouwen in leidinggevende posities, en het bevorderen van een evenredige afspiegeling van de bevolking in de personeelssamenstelling*
4. *Verbetering van communicatie en toelichting van beleid op gemeentewebsite.*
5. *Meer structureel overleg met maatschappelijke groepen en andere actoren met een bepaalde deskundigheid gedurende ontwikkelings- of beleidvormingstrajecten.*

SWOT Sociale Dimensie

Sterke punten <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleidsonderdeel Internationale Samenwerking ▪ Klanttevredenheid balies en loketten gemiddeld 8.1 ▪ Wijkgericht werken ▪ Ondersteuning van mantelzorg en vrijwilligers ▪ Actief jeugd en gehandicaptenbeleid ▪ Aanmelding als Millenniumgemeente ▪ Lidmaatschap Klimaatverbond 	Zwakke punten <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontbreken van Wageningse Duurzaamheidsvisie, referentiekaders en criteria ▪ Ontbreken van emancipatiebeleid ▪ Ontbreken van effectief beleid voor een personeelssamenstelling die een afspiegeling is van de lokale samenleving. ▪ Gebrekkige communicatie van sociaal beleid ▪ Te weinig communicatie en structureel overleg met maatschappelijke groepen en andere actoren
Kansen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Leren van andere gemeenten die hoog scoren op de Duurzaamheidsmeter ▪ Duurzaamheidsvisie en bijgaand referentiekader en criteria voor alle beleidsterreinen expliciet onderdeel maken van "Toekomstvisie 2030" ▪ Gebruik maken van Wageningse expertise door Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid te gebruiken als "Denktank" ▪ Breed gedragen burgerparticipatieproces een belangrijk onderdeel maken van het ontwikkelen van een Duurzaamheids of Toekomstvisie 	Bedreigingen <ul style="list-style-type: none"> ▪ Noodzaak tot bezuinigen van de gemeente ▪ Teruglopen van goede resultaten als bevlogen ambtenaren verdwijnen

3.2 PLANET – Ecologische dimensie

De 'P' van Planet zou ook voor 'Preserve' of 'Perspectief' kunnen staan. Het gaat bij 'Planet' vooral om duurzaamheid in de tijd. Centraal staat hier het behoud, de bescherming en het beheer van onze natuurlijke hulpbronnen: de diversiteit aan plant- en diersoorten, kwaliteit en kwantiteit van water, luchtkwaliteit, bodemvruchtbaarheid, et cetera.

Denk mondiaal, handel lokaal

Lokale overheden hebben een belangrijke taak wat betreft beheer, bescherming en zo nodig versterking van het ecologisch kapitaal (de producten en diensten die de natuur ons schenkt). De inrichting en onderhoud van de openbare ruimte is een van de belangrijkste kerntaken van een gemeente. Ook zijn er duidelijk verplichtingen ten aanzien van de bescherming van kwetsbare plant- en diersoorten en ecosystemen.

Voorals klimaatproblematiek is de laatste jaren hoog op de politieke agenda's komen te staan. De gemeenten spelen een belangrijke rol om de Nederlandse ambities op het gebied van energiebesparing en het stimuleren van schone energieproductie en -gebruik waar te maken. Ook duurzaam waterbeheer, gericht op onder andere aanpassingen aan klimaatverandering, vraagt om lokale investeringen.

Relevante internationale conventies, die ook Nederland in dit kader heeft ondertekend <ul style="list-style-type: none"> ▪ Agenda 21 (1992, 2002) ▪ Klimaatverdrag UNFCCC, 1992, gevolgd door het Kyoto-protocol, 1997 ▪ Biodiversiteitsverdrag, CBD, 1992 ▪ Verwoestijningverdrag, UNCCD, 1996 ▪ Millenniumdoel 7: afspraken met betrekking tot een duurzaam leefmilieu 	Relevant Nederlands beleidskaders dat hieraan gerelateerd is <ul style="list-style-type: none"> ▪ Klimaatakkoord Gemeenten en Rijk 2007-2011 ▪ Beleidsprogramma Biodiversiteit 2008-2011 ▪ Water: Kader Richtlijn Water, Waterwet, Nationaal Bestuursakkoord Water(keten) ▪ Milieu: Wet Milieubeheer, Nationaal Milieubeleidsplan 4 ▪ Wet Ruimtelijke Ordening, Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht)
---	--

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Klimaat & energie,
- 2) Natuur & milieu en
- 3) Duurzaam waterbeheer

Voor de uitslag van de verschillende onderdelen en het totale gemiddelde van de ecologische dimensie, zie de Samenvatting en paragraaf 3.2.4 (ecologische dimensie algemeen). Voor details zie bijlage 2.

3.2.1 Deelverslag Klimaat en Energie

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het realiseren van nationale klimaatdoelstellingen, zoals:

- a) een reductie van de uitstoot van broeikasgassen van 30% in 2020 ten opzichte van 1990
- b) een energiebesparing van 2% per jaar
- c) een aandeel van hernieuwbare energiebronnen van 14% in 2020

Wat betreft het klimaatbeleid ligt het accent op het scheppen van beleidskaders en middelen om CO₂-uitstoot binnen de gemeente te verminderen en de beschikbaarheid van schone energie te bevorderen. De vragen in dit deelverslag waren vooral gericht op de kaderstelling (ambitiestelling) en het versterken van draagvlak voor de lokale ambities in relatie tot de problematiek rond klimaatverandering. In de vragenlijst PROFIT wordt nader ingegaan op maatregelen ter bevordering van 'klimaatvriendelijk' consumeren en produceren.

Vergelijking met 2005

Wageningen scoorde in 2005 redelijk op haar klimaatbeleid (68%) omdat daar toen een begin mee gemaakt was in de kaders van BANS¹⁴ subsidies en Klimaatconvenant. Maar er werd geen CO₂ uitstoot berekend of ingeschat, klimaatproblematiek werd niet breed gecommuniceerd en door het wegvallen van subsidies was het stimuleren van energiebesparing bij burgers gesneuveld. Deze zaken zijn nu, op een ambitieuze manier, weer opgepakt.

Vergeleken met 2005 heeft de gemeente grote vooruitgang geboekt in het klimaatbeleid, en scoort nu zelfs 96%. Behalve de inzet van verschillende ambtenaren en politieke steun van het gemeentebestuur heeft de drijvende kracht van een bevlogen ambtenaar hier een grote rol in gespeeld. De gemeenteraad stelde in juli 2008 "Wageningen Klimaatneutraal in 2030" als ambitie vast. Begin 2009 werd het Klimaatbeleidsplan 2009 – 2012 vastgesteld met de bedoeling om enerzijds concrete stappen te zetten en anderzijds de "routekaart" te formuleren richting Wageningen klimaatneutraal in 2030.

In 2009 kreeg de gemeente Wageningen als één van 35 gemeenten de AAA-status op basis van haar klimaatbeleid. De AAA certificaten zijn uitgedeeld aan gemeenten die deelnemen aan het 10 Puntenplan¹⁵, een initiatief van Vereniging Klimaatverbond Nederland, de HIER Klimaatcampagne en de provinciale Milieufederaties. Er is gekeken naar alle maatregelen die de komende jaren uitgevoerd worden of die al zijn uitgevoerd om klimaatverandering tegen te gaan. De gemeente Wageningen werd hiermee als een "koploper" beschouwd op het gebied van klimaatbeleid.

De gemeente hecht veel belang aan haar "klimaatneutrale" beleid en stelt daarvoor ook de (financiële) middelen en extra man/vrouwkracht beschikbaar, hoewel ook het klimaatbeleid niet helemaal onttrokken is aan de bezuinigingen. Een extra ambtenaar voor het klimaatneutraler maken van mobiliteit en bedrijven is een jaar uitgesteld. Het landelijk klimaatbeleid zit ook niet mee met alle

¹⁴ Bestuurs Akkoord Nieuwe Stijl, nu SLOK (Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven)

¹⁵ Er zijn tien thema's benoemd, vertaald in ongeveer 70 maatregelen, waarop gemeenten punten kunnen scoren. De thema's variëren van bestaande woningbouw, tot klimaatneutrale gemeentelijke organisatie of openbare straatverlichting. Als op alle thema's minimaal één maatregel wordt genomen, krijgt een gemeente de A-status. Bij meerdere maatregelen kan een AA- of zelfs AAA-status worden verkregen.

bezuinigingen op natuur en milieu en het beperken of afschaffen van bepaalde subsidiemaatregelen, zoals voor de aanschaf van energiezuinige auto's.

Maar in de afgelopen twee jaar zijn wel de eerste stappen gezet naar klimaatneutraal:

- zo zijn er 4 elektrische oplaadpalen gerealiseerd,
- heeft de gemeente in mei 2011 negen groengasauto's in gebruik genomen,
- zal er einde van dit jaar of begin volgend jaar waarschijnlijk een groengasstation gerealiseerd worden,
- zijn in vorige jaren energiebesparingsmaatregelen genomen op alle scholen en in zwembad de Bongerd en zal hetzelfde de komende jaren in de sporthallen gebeuren,
- wordt (individueel) autogebruik door ambtenaren ontmoedigd door het stimuleren van carpoolen en het gebruik van de (elektrische) fiets,
- zijn in eigen gebouwen energiezuinige verlichting, daglichtsensoren en bewegingsmelders aangebracht, en is voor eigen gebouwen energiebesparing en duurzaamheid nu vast onderdeel van onderhoud,

- stimuleerde de gemeente energiebesparing bij huiseigenaren (Meer met Minder Campagne) en haalde subsidies voor nieuwe energieprojecten binnen (o.a. SLOK¹⁶, IKS2¹⁷). De (evaluatie van de) Meer met Minder Campagne is nog niet helemaal afgerond, maar de verwachting is dat 55% van de in totaal 196 aanmeldingen 20% of meer energiebesparing in huis zal hebben gerealiseerd, en
- heeft de Woningstichting gebruikmakend van gemeentesubsidies bij 26 woningen een energieindexverbetering van 0,5 of 2 labelsprongen bereikt, en bij 121 woningen een indexverbetering van 0,75 of meer. Het gemiddelde energielabel van de wooneenheden van de Woningstichting (52.000) is gestegen van label E naar D.¹⁸ Over prestatieafspraken op energiebesparingsgebied wordt momenteel nog onderhandeld, maar zowel de Woningstichting als Idealis onderschrijven de ambitie 'Klimaatneutraal 2030'

Wageningen is sinds kort lid van de landelijke VNG themateams "Duurzame Energie" en "Klimaatneutrale steden". Wethouder Lex Hoefsloot is lid van de klankbordgroep van het Klimaatverbond¹⁹ die overlegt met de energiewoordvoerders van de Tweede Kamerfracties.

Energiemaatregelen bij nieuwbouw valt onder het nieuw ingestelde Duurzame Gebiedsontwikkelingsbeleid en zal onder Deelverslag 3.3 ("Duurzaam Ondernemen en MVO") besproken worden.

¹⁶ Stimulering Lokale Klimaat-initiatieven

¹⁷ 'Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden 2' waarvoor een subsidie van 828.750 euro verkregen is voor de uitvoering van een project met als doel om circa 30.000 m² aan zonnepanelen op Wageningse bestaande dakoppervlakken te realiseren.

¹⁸ Hier lijkt dus nog veel meer winst te behalen!

¹⁹ Netwerk van gemeenten, provincies, en waterschappen, dat samenwerkt aan projecten, kennis uitwisselt en belangen behartigt om een effectief lokaal klimaatbeleid te verankeren.

Het is nog te vroeg om te constateren welk effect de genomen maatregelen hebben. Er zijn nu wel nulmetingen voor Wageningen uit 2008 (de E-atlas van Liander, de netbeheerder voor energie) en voor de gemeentegebouwen in eigen beheer voor 2009 ("Milieubarometer") maar de daarna volgende metingen zijn nog niet voldoende uitgewerkt voor vergelijking. Zowel de Energieatlas als de Milieubarometer geven in hun details een schat aan informatie over waar de meeste "winst" te behalen zou kunnen zijn met energiebesparingsmaatregelen (bijvoorbeeld in welke wijken in de Energieatlas) en waar dus inspanningen geconcentreerd zouden kunnen worden.

In mei 2011 is de "Startnotitie voor de Routekaart naar Wageningen Klimaatneutraal 2030"²⁰ gelanceerd, met de bedoeling via een participatief proces aanvullende suggesties te krijgen. Daarna wordt een definitieve "Routekaart" vastgesteld, het strategisch plan voor de lange termijn. Dit zal de basis vormen voor de korter durende Klimaatbeleidsplannen (actieplannen). Het huidige Klimaatbeleidsplan loopt af in 2012, het volgende zal de periode 2013-2016 beslaan.

Bij een dergelijk ambitieus plan met een groot aantal maatregelen is goede monitoring essentieel. Het is niet alleen belangrijk om de totale of gemiddelde CO₂uitstootreductie of vermindering van energiegebruik in beeld te krijgen, maar ook in detail voor de verschillende maatregelen. Alleen dan is het mogelijk om tijdig te constateren welke maatregelen Wageningen daadwerkelijk dichterbij "klimaatneutraal" brengen en welke niet, en waar strategie, activiteiten of ambities bijgesteld moeten worden. In voorgaande edities van de Duurzaamheidsmeter werd geconstateerd dat dit soort monitoring een zwak punt van de gemeente is. Daarom is het zaak om hier door een heldere en inzichtelijke formulering van Routekaart en Klimaatbeleidsplannen bij voorbaat rekening mee te houden. De Routekaart kan zo als kaderstelling fungeren waarbinnen flexibel geopereerd en aangepast kan worden als de ervaring of externe ontwikkelingen²¹ daar aanleiding toe geven.

Het is niet mogelijk om gegevens te krijgen over het percentage groene stroomgebruik binnen de gemeente van Liander, de netbeheerder, en ook niet van de gezamenlijke energieleveranciers. Hierdoor kan het percentage groene energieverbruik in de gemeente en de trend daarin niet gemonitord worden. Wageningen zal niet de enige gemeente zijn met dit probleem. De wethouder zou dit ter sprake kunnen brengen in de Klankbordgroep van het Klimaatverbond: hoe gemeenten op eenvoudige wijze dit soort gegevens wel zouden kunnen krijgen, of hoe dit gewoon openbaar gemaakt zou kunnen worden.

Voor de eigen gebouwen voert de gemeente de "Milieubarometer" uit, een goedkoop online meetinstrument dat milieuscore, CO₂-footprint en bijbehorende kosten van een bedrijf of instelling eenvoudig en snel zichtbaar maakt. Deze milieubarometer is ook een zeer interessant meetinstrument voor andere instellingen en bedrijven. De gemeente zou het gebruik van de Milieubarometer actief kunnen promoten bij de gemeentegebouwen die niet in eigen beheer zijn en andere instellingen en bedrijven in Wageningen, bijvoorbeeld via het Ondernemersloket.

De gemeente heeft een belangrijke signaalfunctie. Het college stelt zich dan ook ten doel een voorbeeldfunctie op het gebied van duurzaamheid te vervullen. De gemeente is wat dat betreft goed op weg met de acties die het onderneemt in het kader van de Klimaatneutraal Campagne en sinds juni 2011 met een speciale klimaatpagina op de gemeentewebsite, waarop veel informatie te vinden is. Naast subsidiemogelijkheden en de eigen inspanningen en de resultaten daarvan, is er ook gelegenheid om ideeën voor de klimaatneutraalcampagne te geven en geeft de website inspirerende voorbeelden en initiatieven. De gemeente zou nog meer kunnen "etaleren", bijvoorbeeld dat de gemeente de AAA status heeft gekregen van het Klimaatverbond en waar de gemeente dat aan verdient heeft.

²⁰ Met als doelen in 2030 50% energiebesparing; 25% duurzame energie; 25% groene stroom en –gas, en 100% klimaatneutrale mobiliteit in 2050.

²¹ Bijvoorbeeld nieuwe inzichten/ technieken/ kansen, veranderd nationaal beleid

De gemeente moet ook oog hebben voor negatieve signalen van "verspilling" die worden afgegeven, zoals de altijd brandende vlam van "de paal van Bernhard", terrasverwarming en open winkelpuien in de winter. Dit geeft een verkeerd signaal af en ontmoedigt welwillende burgers. De gemeente zou zich moeten beraden over wat zij hieraan zou kunnen doen of in ieder geval laten blijken dat het haar aandacht heeft en wat zij daar wel of niet aan kan doen.

Het enige punt waar de gemeente op dit beleidsterrein minder op scoort is structureel overleg met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, woningcorporaties en andere actoren. Ad hoc gebeurt dit wel, maar door met deze partijen in een eerder stadium en tijdens het proces van planvorming meer te communiceren en structureel overleg te plegen, zouden deze meer gelegenheid hebben om ideeën en suggesties bij te dragen, om de overwegingen en het keuzeproces van de gemeente te volgen en zullen ze zich ook meer medeverantwoordelijk voelen²². Door betere communicatie zouden gemeente en andere partijen ook meer van elkaar kunnen leren en elkaar kunnen stimuleren. De nieuw leven ingeblazen Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid zou een goed forum hiervoor kunnen zijn door deze meer als een "Denktank" te laten fungeren voor klimaatbeleid en duurzaamheid in het algemeen.

Concluderend kan gesteld worden dat de gemeente goed op weg is op klimaatgebied: het legt de lat voor zichzelf hoog wat ambities betreft, en zet zich hier ook met veel middelen en man/vrouwkracht voor in. Hoewel er nog een lange weg te gaan is, is wat ambitie en inzet betreft Wageningen met recht een landelijke koploper.

Aanbevelingen

- 1. Formulering van de Routekaart, inclusief uitvoerings- en monitoringplan (tot 2030), met:*
 - Een duidelijk onderscheid tussen verschillende categorieën van maatregelen, bijvoorbeeld die gericht op energiebesparing, productie of gebruik van duurzame energie*
 - Eind en tussendoelen (zo mogelijk meetbaar) en duidelijke nulmetingen voor iedere categorie en combinatie van bepaalde maatregelen (bijvoorbeeld % energiebesparing bij bestaande woningbouw in een bepaalde periode)*
 - Periodieke evaluaties met als doel waar nodig tijdige tussentijdse bijstelling van strategieën, maatregelen, doelstellingen of vooraannames*
 - De intentie om te willen leren van mislukkingen of foute inschattingen*
- 2. Formulering van Klimaatbeleidsplannen, m.n. uitvoeringsplannen gebaseerd op het bovenstaande, met een duidelijk monitoringplan om tijdig vast te kunnen stellen:*
 - Met welke maatregelen "meters" gemaakt worden en met welke niet, en waarom wel of waarom niet,*
 - wat de "hobbels" zijn en hoe die omzeild kunnen worden,*
 - wat externe ontwikkelingen zijn die invloed hebben of nieuwe kansen bieden,*
 - hoe op grond van het bovenstaande strategieën, maatregelen of doelstellingen bijgesteld moeten worden.*
- 3. Er lijkt veel winst te halen in een steviger aanpak van het huurwoningbestand. Huurwoning corporaties moeten gestimuleerd worden om meer dan nu een voortrekkersrol te vervullen (zodat energiezuinig en duurzaam de norm wordt).*
- 4. De Energieatlas van Liander bestuderen om te zien in welke wijken of postcodes de meeste "winst" te behalen valt met energiebesparingscampagnes.*
- 5. Gebruik van Milieubarometer door alle bedrijven en instellingen van Wageningen zo snel mogelijk proberen in te voeren, bijvoorbeeld via het ondernemersloket.*
- 6. De niet-inge vulde maatregelen op het 10-puntenplan van het Klimaatverbond geven misschien ideeën voor wat Wageningen nog (meer) zou kunnen doen.*

²² Een "les" uit het verleden is dat door gebrek aan informatie en communicatie wederzijds onvrede en een onnodige verwijdering kan ontstaan.

7. *Waar mogelijk maatschappelijke en andere organisaties faciliteren/ondersteunen die lokale, duurzaam geproduceerde voedselproductie en consumptie proberen te bevorderen en overleggen hoe vermindering van vleesconsumptie hier een onderdeel van zou kunnen worden.*
8. *Onderzoeken of negatieve signalen van "verspilling" ten goede veranderd kunnen worden, bijvoorbeeld de vlam in de Vrijheidspaal alleen bij bepaalde gelegenheden branden, terrasverwarming met bewegingssensoren verplicht stellen, of winkels verplichten deuren te sluiten beneden een bepaalde buitentemperatuur. Als dit laatste niet mogelijk is zou ook voor een positieve benadering gekozen kunnen worden, bijvoorbeeld het mogen voeren van het "Wageningen Klimaatneutraal" logo als de winkelpui 's winters dicht gaat. Als genoeg winkels dit logo hebben kan dit ook de norm voor anderen worden.*
9. *De Wethouder zou in de Klankbordgroep van het Klimaatverbond kunnen aandringen op het standaard openbaar krijgen van gegevens over het % gebruik groene stroom per gemeente. Niet alleen Wageningen maar alle gemeenten hebben er baat bij om het % groene energie verbruik in een gemeente te kunnen monitoren..*
10. *Betere communicatie en meer structureel overleg met maatschappelijke organisaties en andere actoren in een eerder stadium van en gedurende beleidsvormingsprocessen. bijvoorbeeld via de Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid.*

3.2.2 Deelverslag Natuur en Milieu

Dit gedeelte gaat over het behoud en versterken van de lokale flora en fauna (biodiversiteit) en overige ecologische of milieudiensten binnen de grenzen van de gemeente. De vragen gingen over onderhoud van de openbare ruimte, biodiversiteit, bescherming en versterken van natuurfuncties en adaptatie aan klimaatveranderingen.

Vergelijking met 2005

De gemeente scoort op dit onderdeel in 2011 (60%) ongeveer gelijk als in 2005 (59%). Evenals in 2005 wordt het openbaar groen milieuvriendelijk onderhouden, sinds 2008 geheel zonder toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen. De gemeente voldoet dan ook sinds 2009 aan de criteria (categorie goud) van het milieukeurmerk Duurzaam Beheer Terreinen (DBT). Het ecologisch groenbeheer staat wel onder druk van bezuinigingen. Voor de onkruidbestrijding betekent dit dat er naar goedkopere alternatieven gezocht wordt voor het bestrijden van onkruid met stoom, maar men probeert wel te voorkomen dat er weer chemische bestrijdingsmiddelen toegepast zullen worden. Verder zullen er minder "duurzame" materialen gebruikt worden. Het is niet duidelijk wat dit inhoudt en in welke zin "duurzaam" hier gebruikt wordt. Een Bomenbeleidsplan (bescherming- en voorwaarden voor kappen van bomen) zal meegenomen worden als onderdeel van het Groenbeleidsplan in ontwikkeling. De gemeente heeft een concept- lijst met ruim 500 Monumentale Bomen opgesteld. Na vaststellen van deze lijst, in september 2001, zullen deze bomen stringenter beschermd worden dan de overige bomen onder de Bomenverordening. Vermoedelijk zullen alleen bomen in de openbare ruimte opgenomen worden in de lijst van Monumentale bomen, niet die in particulier bezit.

Wet betreft het behoud en versterken van de lokale flora, fauna en biodiversiteit lijken de inspanningen verschaald te zijn. Evenals in 2005 is er wel een beleidsmedewerker ecologie voor 0,5fte. Het flora en fauna bestand van de gemeente wordt bijgehouden in de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Maar dit is slechts een totaal inventarisatie, geen plaats specifieke informatie, bijvoorbeeld de locatie van bijzondere of bedreigde soorten. In 2005 werd hiervoor gebruik gemaakt van een "Natuurwaardenkaart" die een overzicht gaf van soortenrijkdom en de locaties van bijzondere soorten ("rode lijst") in Wageningen, en die met een natuurwerkgroep regelmatig bijgewerkt werd. Deze kaart werd ook gebruikt als indicatie voor de noodzaak voor verder onderzoek op ontwikkellocaties. De kaart is nog steeds in gebruik maar niet meer bijgewerkt sinds 2004. Er is geen meldpunt o.i.d. voor bijzondere soorten en er is een instrument om de kaart te vervangen, maar wel de intentie om aan beide wat te doen. De samenwerking met natuur- en milieugroepen staat op een

laag pitje, maar aan beide kanten is er de wil om dit meer te intensiveren. Voor het buitengebied zou overleg met organisaties van boeren en tuinders, bijvoorbeeld de Agrarische Natuurvereniging Binnenveld, een beter gefundeerd behoud van natuur- en landschapswaarden kunnen opleveren.

Bij het groenbeheer hebben de afgelopen jaren, waarschijnlijk onder invloed van bezuinigingen, op een aantal plaatsen in het openbaar groen hebben struiken plaatsgemaakt voor gras. Ook zijn op meer plaatsen uitheemse struiken aangeplant: dit is goedkoper in het beheer, maar wat betreft de natuurwaarde en biodiversiteit minder interessant. Momenteel wordt niet meer zoals in 2005 gecompenseerd voor het verloren gaan van groen of bijzondere soorten door elders natuurfuncties te versterken, maar men is wel aan het denken over een groencompensatiefonds.

Er is vanuit het ambtenarenapparaat behoefte aan een breed vastgesteld ecologisch beleid met richtlijnen voor het behouden en versterken van groen, landschaps- en ecologische waarden, bijvoorbeeld hoe speciale natuur- en landschapswaarden te beschermen en te versterken bij sloop/nieuwbouw of renovatie. Ook bij andere beleidsterreinen (Duurzame Gebiedsontwikkeling bijvoorbeeld, zie deelverslag 3.3.3) is hier behoefte aan.

Buitengebied

Momenteel is er voor het buitengebied een nieuw Bestemmingsplan in de maak, uitbesteed aan een extern bureau. Het betreft vooral een conserveringsplan waarin geen nieuwe bouwplannen zullen worden opgenomen (anders dan de al bestaande) en waarin rekening gehouden zal worden met bestaande plannen als de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en Natura2000. De gemeente heeft als ambitie om twee ecologische verbindingzones aan te leggen. De "robuuste" verbindingzone loopt door de uiterwaarden en is onderdeel van de EHS in uitvoering. De andere verbindingzone loopt ten noorden van Wageningen tussen Utrechtse Heuvelrug en Zuidwestelijke Veluwe. Maar door landelijk bezuinigingsbeleid en een provinciale subsidiestop is er veel onduidelijkheid en gebeurt er niet veel.

Voor het buitengebied is er geen lange termijnvisie op het behouden en versterken van natuur en landschapswaarden. Er spelen vaak verschillende plannen, visies en initiatieven een rol, maar er is geen samenhangende, door de raad vastgestelde visie voor de lange termijn. Hierdoor ontbreekt een goede kaderstelling, juridische verankering en maatschappelijk draagvlak. Zo worden er regelmatig discussies gevoerd over onderdelen, wel of geen rondweg bijvoorbeeld, zonder dat dit afgezet kan worden tegen door de raad vastgestelde kaders of beleid. Dit wrekt zich nu ook bij het ontwikkelen van nieuwe bestemmingsplannen.

Voor de Wageningse Eng is na jarenlange discussies tussen verschillende actoren in 2009 de Stichting Wageningse Eng (SWE) opgericht, die zorgt dat projecten die in de afgelopen jaren geformuleerd zijn ook daadwerkelijk uitgevoerd worden. Gelijktijdig met de SWE is de Territoriale Adviescommissie Wageningse Eng (TAWA) opgericht, die de gemeente adviseert over vergunningen, handhavingszaken en het nieuwe bestemmingsplan voor de Eng. Echter, over 2 jaar loopt de termijn voor deze organen af en het is niet duidelijk wat het vervolg zal zijn.

Voor het Binnenveld is sinds 2007 een Landschapsontwikkelingsplan (LOP) in WERV verband in werking, en zijn er verschillende projecten uitgevoerd. Behalve het LOP zijn er ook andere plannen in uitvoering (bijvoorbeeld provinciale, EHS, Natura2000), en zijn er 4 gemeenten, 2 provincies en verschillende natuur en milieu en andere organisaties actief in het Binnenveld. Door het ontbreken van een lange termijnvisie is het erg lastig om samenhang in al die verschillende plannen en initiatieven te brengen, iets wat nu nog moeilijker is doordat WERV sinds kort is opgenomen in Food Valley. De uitvoering van LOP's en GUP's²³ wordt nu door de individuele gemeenten ter hand genomen, er is geen sprake (meer) van sturing zoals er in het verleden wel was door een programma manager LOP Binnenveld. Door een logger samenwerkingsverband, 8 ipv 4 gemeenten, dreigen de belangen van het Binnenveld enigszins onder te sneeuwen. Er zal hard gewerkt en gelobbyd moeten worden om de belangen van het Binnenveld weer hoog op de bestuurlijke agenda te krijgen.

²³ Gebiedsuitvoerings plan

Er zijn meerdere initiatieven om lokale, duurzame voedselproductie te bevorderen. Behalve voor het versterken van natuur en landschapswaarden zijn deze initiatieven ook belangrijk voor het versterken van de lokale economie.

Klimaatverandering

Nieuw in deze categorie was een vraag over in hoeverre de gemeente in kaart brengt wat de mogelijke gevolgen van klimaatveranderingen voor Wageningen zijn en de benodigde maatregelen voor adaptatie. Er gebeurt momenteel nog niet veel in Wageningen op dat gebied maar er gaan wel studies naar verricht worden. Voor water (tekort en overlast) gaat men er van uit dat het Waterplan (zie deelverslag 3.2.3) voldoende robuust is om extremen te kunnen verwerken en om te kunnen meegroeien met de verwachte ontwikkelingen. Ook is er een voorstudie van het Waterschap gaande over het aanleggen van een Delta/ Grebbedijk, maar dit kan nog jaren duren. Het zou goed zijn om de "zwakke plekken" voor wateroverlast bij hoosbuien in kaart te brengen, m.n. door gebrekkige afvoer, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. Met mogelijk oplopende hitte in de stad wordt nog niet echt rekening gehouden.

Aanbevelingen

1. *Beleid en kaders in het Groenbeleidsplan in ontwikkeling opnemen voor:*
 - *het blijven voldoen aan de criteria (categorie goud) van het DBT keurmerk*
 - *het behoud en versterken van ecologische en natuurwaarden in de openbare ruimte, zoals het aanplanten van inheemse struiken en andere maatregelen ter bevordering van lokale biodiversiteit, en hoe dit toe te passen bij (ver)bouw of sloopactiviteiten*
 - *het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering in de stad, zoals hittevorming en wateroverlast, door middel van het groenbeheer, bijvoorbeeld door het creëren van groen en doorwaaimogelijkheden op strategische plekken*
 - *het uitdragen van bovenstaande waarden en beleid op bijvoorbeeld de website en gemeentegids, en hoe burgers daar zelf aan bij kunnen dragen*
 - *het regelmatig herzien en aanpassen van het Groenbeleidsplan op grond van ervaringen met de uitvoering van het plan en nieuwe ontwikkelingen*
2. *Ontwikkelen en vaststellen door de raad van een langetermijnvisie voor het buitengebied, waarin beleid en kaders voor:*
 - *het behoud en versterken van de natuur, landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het buitengebied*
 - *de rol en toekomst van huidige organen als de SWE en TAW. Een adviesorgaan als de TAW, nu alleen in functie voor de Eng, zou instrumenteel kunnen zijn voor de gewenste samenhang in beleid en toepassing van de kaders voor het hele buitengebied.*
 - *het benoemen en ondersteunen van initiatieven voor lokale duurzame voedselproductie en de rol van betrokken organisaties*
3. *Voor het behoud en versterken van lokale flora, fauna en biodiversiteit:*
 - *Instellen van een meldpunt voor bijzondere soorten (flora en fauna)*
 - *Samenwerking zoeken met lokale natuurgroepen en andere actoren (bijvoorbeeld lokale boeren en tuinders) om de Natuurwaardenkaart bij te werken naar de huidige situatie, of een ander instrument ontwikkelen waarin locatie en soortspecifieke informatie relatief eenvoudig bijgehouden kan worden*
 - *Wagenings beleid (zie ook aanbeveling 1) uitdragen op gemeentewebsite en in gemeentegids en aangeven wat burgers daar aan kunnen bijdragen*
 - *Het streven naar het aanplanten van inheemse struiken en andere maatregelen ter bevordering van lokale biodiversiteit, en*
 - *Het instellen van een groencompensatiefonds expliciet opnemen in het Groenbeleidsplan in ontwikkeling.*
4. *Rekening houden met (de mogelijke gevolgen van) klimaatveranderingen bij het waterbeheer (bijvoorbeeld plekken met gebrekkige afvoer), bij infrastructurele werken (bijvoorbeeld*

inbreiding), in het Groenbeleidsplan in ontwikkeling, een langetermijnvisie voor het buitengebied en andere beleidsplannen.

5. *Binnenveld als een soort duurzaamheids "paradepaard" promoten bij Food Valley*

3.2.3 Deelverslag Waterbeheer

Waterbeheer betekent:

- controleren en onderhouden van dijken (zorg voor waterkering)
- zuiveren van afvalwater en zorgen voor schoon oppervlaktewater (zorg voor waterkwaliteit)
- er voor zorgen dat er niet te veel en niet te weinig water is (zorg voor waterkwantiteit)

Gemeenten hebben een zorgplicht voor afvalwater, grondwater en hemelwater. In de Europese Kader Richtlijn Water staat ecologie centraal hetgeen moet worden doorvertaald op alle bestuursniveaus.

Vergelijking met 2005

De gemeente scoorde in 2005 op dit onderdeel 55% en nu 83%. Dat komt omdat er in 2005 wel een vastgesteld Waterplan was, maar dat de uitvoering ervan nog maar aan het begin stond.

De gemeente heeft dus een Waterplan, ontwikkeld i.s.m. Het Waterschap Vallei en Eem, met als hoofddoel "een gezond en veerkrachtig watersysteem in combinatie met een aantrekkelijke leefomgeving tegen de laagst maatschappelijke kosten" (raadsbesluit mei 2003). In het kader van dit Waterplan is er sinds 2005 veel gerealiseerd, zoals het verwezenlijken van de "waterlus" en het afkoppelen van 26 ha aan verhard oppervlak van het riool. In die zin is het watersysteem een stuk gezonder en veerkrachtiger geworden.

Omdat het hydrologische systeem nu redelijk robuust is zijn toekomstige maatregelen vooral gericht op het verder afkoppelen (20 ha) van verhard oppervlak van het riool, verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater (vrijmaken van aankoppeling stadsgracht bijvoorbeeld) en verfraaiing (verbreding water Haagsteeg bijvoorbeeld). Omdat deze maatregelen minder urgent zijn, zijn sommige uitgesteld vanwege bezuinigingen.

Het Waterplan is niet cyclisch, d.w.z. er zijn geen periodieke evaluaties of herzieningen. Er wordt wel ad hoc op details bijgesteld. Zo is de geplande 13 ha extra wateroppervlak ter compensatie van verharde oppervlaktes bijgesteld naar 6 ha in te realiseren bouwplannen, omdat van meer geen effect wordt verwacht. Het rioleringsplan is wel cyclisch, dit wordt om de 5 jaar herzien.

In 2005 was 30% van het rioleringsstelsel gescheiden (scheiding van afvalwater en regenwater), nu 36%, voornamelijk gerealiseerd door nieuwbouw. Als er ergens riool vervangen moet worden, wordt gekeken of het kosteffectief is om dan een gescheiden stelsel aan te leggen. Particulieren moeten dan zelf hun systeem scheiden. Dit kan m.b.v. subsidie voor het afkoppelen van regenwater. Tot nu toe is voor ± 11 ha subsidie uitgekeerd. Vroeger werd daar actiever voor geworven dan nu omdat er twijfels zijn over de effectiviteit. Er gaat ook nog wel eens wat mis en het rechtstreeks lozen van regenwater werkt vervuiling van oppervlaktewater in de hand. Daarom wordt waar het kan ingezet op infiltratie. Waarschijnlijk is het goedkoper om fosfaat uit het afvalwater te halen dan om veel te investeren in een gescheiden stelsel. Aan de andere kant is het goedkoper voor de gemeente als particulieren zelf scheiden aan het begin, bij voorkeur in de vorm van infiltratie.

Aan voorlichting over preventie (van afvalwater), een zwak punt in 2005, wordt naar particulieren toe wel wat gedaan maar richting bedrijven niet of nauwelijks.

Het waterbeheer van het buitengebied valt onder het Waterschap, niet onder de gemeente.

Aanbevelingen

1. *Instelling van periodieke herziening en aanpassing van het Waterplan met organisatorische en maatschappelijke partners, getoetst tegen de ervaringen van uitvoering (successen, mislukkingen, obstakels), externe ontwikkelingen (bijv. klimaatverandering) en nieuwe inzichten.*
2. *Meer voorlichting en afspraken met bedrijven voor preventie van (te) veel of vervuild afvalwater, bijvoorbeeld via het ondernemersloket, of afspraken met grootverbruikers.*

3.2.4 Ecologische dimensie algemeen

Totaalscore met correctie:

Onderdelen	score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	Trend
Klimaat en Energie	22	23	96%	68%	55%	+
Natuur en Milieu	8	15	53%	59%	78%	±
Waterbeheer	10	12	83%	55%	57%	+
Totaal	40	50	80%	64%	58%	+

Landelijke vergelijking:

Wageningen zou met deze score (80%) landelijk ongeveer op de 43ste plaats eindigen van de 182 gemeenten die de Planet lijst hebben ingevuld. Gemeenten met een score hoger dan 90% op dit onderdeel zijn: Nijmegen, Groningen, Delft, Breda (100%), Tilburg, Alkmaar (98%), Leeuwarden, Amersfoort (96%), Waalwijk, Vlaardingen, Maastricht, Apeldoorn, 's Hertogenbosch (94%), Schouwen-Duivenland en Rotterdam (92%). Scores van 100% over alle 3 deelbeleidsterreinen lijken onwaarschijnlijk, maar deze gemeenten zullen niet voor niets zo hoog scoren. Wageningen kan m.n. op het gebied van natuur en milieu misschien goede ideeën opdoen bij deze gemeenten.

Vergelijking met 2005:

In zijn geheel heeft de ecologische dimensie vooruitgang geboekt ten opzichte van 2005. Er wordt stevig geïnvesteerd in een klimaatbeleid met ambitieuze doelstellingen. Maar de uitvoering hiervan staat nog aan het begin en goede monitoring is nodig om tijdig bij te kunnen sturen en de doelstellingen te halen. Ook met het waterbeheer is vooruitgang geboekt: dat is nu gezonder en robuuster dan in 2005 toen uitvoering van het Waterplan nog in de startblokken stond. De gemeente zou er wel goed aan doen het Waterplan periodiek te evalueren om beter en sneller te kunnen inspelen op ervaringen en ontwikkelingen, bijvoorbeeld de gevolgen van klimaatverandering. Ook kan er meer gedaan worden aan voorlichting, m.n. naar bedrijven toe ter preventie van afvalwater.

Op het onderdeel Natuur en Milieu is verbetering noodzakelijk, hoewel er ook op dit onderdeel zeker goede dingen gedaan worden zoals het pesticideloze groenbeheer. Wat hier vooral gemist wordt is een duidelijke langetermijnvisie voor natuur en landschap, die beleidskaders en toetsingscriteria schept voor het behouden en versterken van ecologische en landschapswaarden, en de rol die verschillende organisaties hierin (kunnen) spelen. Ook moet de kaart met locaties van bijzondere soorten in Wageningen die beschermd moeten worden of gecompenseerd bij verlies hoognodig geactualiseerd worden. Hiertoe moet meer samenwerking gezocht worden met natuur en landschapsorganisaties.

Preventie of verzachting van de gevolgen van klimaatverandering moet een aandachtspunt worden in al dit soort beleidsplannen (Waterplan, Groenbeheersplan, langetermijnvisie voor natuur en landschap e.d.).

Aanbevelingen:

1. *Monitoring en periodieke evaluaties van klimaatbeleid en waterbeheer ten behoeve van de effectiviteit*
2. *Ontwikkelen van een langetermijnvisie voor natuur en landschap om beleidskaders en toetsingcriteria te scheppen voor de vele plannen en actoren die hier een rol in spelen.*
3. *Meer aandacht voor de gevolgen van klimaatverandering in bestaande en nieuwe beleidsplannen.*

SWOT Ecologische dimensie

Sterke punten	Zwakke punten
<ul style="list-style-type: none">▪ Beleidsonderdeel Klimaat en Energie▪ Beleidsonderdeel Waterbeheer▪ Klimaatneutraal ambities▪ Investerings in klimaatbeleid▪ Binnenhalen van subsidies▪ Goede voorlichting op Klimaatpagina van gemeentewebsite▪ Chemicaliënvrij groenbeheer▪ Bevlogen ambtenaren	<ul style="list-style-type: none">▪ Beleidsonderdeel Natuur en Milieu▪ Ontbreken van visie en referentiekaders/ criteria voor behoud en versterken van ecologische, natuur en landschapswaarden▪ Kaart met locatie van bijzondere soorten niet actueel; daardoor geen goede bescherming▪ Wat natuurwaarden en biodiversiteit betreft minder interessant groenbeheer▪ Monitoring en handhaving▪ Communicatie en afstemming tussen beleids en uitvoeringsteams van de gemeente▪ Gebrekkige communicatie en structureel overleg met maatschappelijke organisaties en andere actoren▪ Gebrekkige communicatie van beleid en voorlichting naar burgers en bedrijven over andere beleidsonderdelen dan klimaat▪ Weinig aandacht voor klimaatverandering in beleidsplannen
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none">▪ Leren van andere gemeenten die hoog scoren op de Duurzaamheidsmeter▪ Langetermijnvisie op buitengebied en bijgaand referentiekader en criteria expliciet onderdeel maken van "Toekomstvisie 2030"▪ Gebruik maken van Wageningse expertise door Klankbordgroep Natuur, Milieu en Duurzaamheid te gebruiken als "Denktank".▪ Monitoring goed regelen bij formulering van Routekaart en Klimaatbeleidsplannen▪ Ombuigen van reactief naar proactief beleid door betere communicatie en afstemming tussen de Teams Vergunningen en Beleid Ruimte en Handhaving▪ Via klankbordgroep van het Klimaatverbond het (nu onmogelijke) monitoren van het gebruik van groene energie regelen▪ Milieubarometer en E-atlas bieden inzicht in mogelijkheden voor energiebesparing en CO2reductie▪ Ondernemersloket "verduurzamen" en gebruiken voor het promoten van duurzame maatregelen en Milieubarometer▪ Vermindering van vleesconsumptie verbinden aan initiatieven voor lokaal voedsel▪ Lokale antwoorden op klimaatverandering onderdeel maken van beleidsplannen zoals Groenbeleidsplan en Waterplan▪ TAWE omvormen tot adviesorgaan van het hele buitengebied▪ Binnenveld promoten als paradepaardje van duurzaamheid bij Food Valley	<ul style="list-style-type: none">▪ Noodzaak tot bezuinigen van de gemeente▪ Landelijke bezuinigingen op gebied van natuur en milieu en aflopen en wegvallen van subsidies op dit gebied▪ Het niet kunnen krijgen van gegevens over groene stroomgebruik▪ Negatieve signalen van verspilling die welwillende burgers ontmoedigen, zoals de eeuwig brandende vlam van de "Paal van Bernhard", open winkelpuien in de winter, en terrasverwarming▪ Gebrek aan coördinatie van de vele plannen en actoren in het buitengebied door het ontbreken van een lange termijnvisie▪ Verlies van sturing van het Binnenveld, en daardoor van ecologische, natuur en landschapswaarden, door het opgaan van WERV in Foodvalley▪ Teruglopen van goede resultaten als bevlogen ambtenaren verdwijnen

3.3 PROFIT – Economische dimensie

Profit: economische dimensie van duurzame ontwikkeling

De 'P' van Profit staat ook voor 'Progress' en 'Prosperity', vooruitgang en welvaart. Economische ontwikkeling gaat over productie, werkgelegenheid, efficiëntie en rendement. De uitdaging is ervoor te zorgen dat de vooruitgang van de één niet ten koste gaat van een ander of van toekomstige generaties. Een ondernemer zal in zijn bedrijfsvoering en keuzes voor investeringen, altijd de balans opmaken tussen kosten en baten. Een maatschappelijk verantwoord oftewel duurzaam ondernemer neemt in zijn besluitvorming ook de milieu- en sociale aspecten mee (maatschappelijke kosten en baten).

Denk mondiaal, handel lokaal

Gemeenten zijn erop gericht om het lokale economisch kapitaal te beschermen en de kansen op economische ontwikkeling te versterken. De uitdaging is ervoor te zorgen dat hierbij niet voorbij wordt gegaan aan andere maatschappelijke belangen, zoals het reduceren van CO₂-uitstoot en het terugdringen van armoede. Sterker nog, de uitdaging is, om samen met het bedrijfsleven, te zoeken naar win-win situaties. Mogelijkheden waarbij economische activiteiten een bijdrage leveren aan een duurzame ontwikkeling, zowel hier in Nederland als in landen elders in de wereld.

Er is een groeiend pakket aan maatregelen en voorbeelden beschikbaar. Hiermee kan een gemeente lokale ondernemers verleiden tot het nemen van stappen op het gebied van duurzaam ondernemen. Duurzaam ondernemen kan bijvoorbeeld lokaal worden bevorderd door de inrichting van duurzame bedrijventerreinen. Belangrijk op dit vlak is wel dat de overheid, waaronder ook gemeenten, zelf een voorbeeld stellen op het gebied van duurzame bedrijfsvoering.

Voor gemeenten zijn onder andere in het Klimaatakkoord hoge ambities geformuleerd op het gebied van duurzaam inkopen: bewust kiezen voor producten waar geen kinderarbeid en uitbuiting aan te pas is gekomen en/of (mogelijk) sprake is van milieuschadelijke productieprocessen. Aspecten die met name relevant zijn wanneer producten onderdeel zijn van internationale handelsketens, denk aan hout of bedrijfskleding. Door haar duurzaam inkoopbeleid geeft de overheid, als belangrijke afnemer, een impuls aan de groei van het aanbod van duurzame producten op de nationale en lokale markt.

Een goede bereikbaarheid is van essentieel belang voor de lokale economie. Verkeer is echter een belangrijke bron van CO₂-uitstoot. Het stimuleren van duurzame mobiliteit behoort eveneens tot het takenpakket van de gemeente.

Relevante internationale en nationale afspraken op dit terrein zijn:

- OESO-richtlijnen: www.oesorichtlijnen.nl
- ILO afspraken
- WTO afspraken
- Millenniumdoel 8 (en overigen): www.millenniumdoelen.nl
- Klimaatakkoord 2007-2011

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Duurzame bedrijfsvoering gemeente,
- 2) Duurzame mobiliteit en
- 3) Duurzaam bedrijfsleven

Voor de uitslag van de verschillende onderdelen en het totale gemiddelde van de economische dimensie, zie de samenvatting en paragraaf 3.3.4 (economische dimensie algemeen). Voor details zie bijlage 3.

3.3.1 Deelverslag Duurzame Bedrijfsvoering Gemeente

Binnen dit thema werd ingegaan op twee belangrijke rollen die de (lokale) overheid kan spelen om duurzaam ondernemen te bevorderen: ten eerste heeft zij een voorbeeldfunctie en ten tweede vormt de overheid in zijn geheel een invloedrijke marktpartij.

Het accent wordt in dit blok vragen vooral gelegd op duurzaam inkopen. Dit betekent dat milieu en mensenrechten uitgangspunt moeten zijn van het inkoopbeleid.

Vergelijking met 2005

In 2005 scoorde de gemeente heel slecht op dit onderdeel (32%). Duurzaam inkopen was toen wel een wens van de raad, maar niet politiek vastgelegd en geen structureel onderdeel van het beleid. Inkopen werden door verschillende afdelingen gedaan zonder interne communicatie of met de afdeling milieu/duurzaamheid. Duidelijke duurzaamheidscriteria en afspraken ontbraken. Dit leidde tot tweeslachtigheid: bij sommige zaken werd wel op duurzaamheid gelet, bij andere niet, en samenhang ontbrak. Wel kocht de gemeente toen al 100% groene stroom in voor eigen gebruik en was er een intern milieubeleid.

Anno 2011 heeft de gemeente aanzienlijke vooruitgang geboekt op dit onderdeel en scoort nu 65%. Er zijn 9 groengas auto's aangeschaft en voor gebouwen in eigen beheer is het streven om in 2012 16% energie bespaard te hebben t.o.v. 2008. Voor gebouwen niet in eigen beheer zijn nog geen meetbare besparingen vastgesteld, maar het streven is die wel in de Routekaart op te nemen. Er is veel geïnvesteerd in het energiezuiniger maken van scholen en zwembad. Sporthallen worden nog aangepakt. Voor gebouwen in eigen beheer en scholen is sinds 2010 duurzaamheid opgenomen in de nieuwe MOPs²⁴, maar nog niet in de MOPs van gebouwen die niet in eigen beheer zijn.

De gemeente heeft de Verklaring Duurzaam Inkopen van (het voormalige) Senternovem ondertekend. Duurzaam inkopen is formeel onderdeel van het Klimaatneutraalplan en het inkoopbeleid. Het streven is om 100% duurzaam in te kopen in 2015, de landelijk vastgelegde ambitie van het Klimaatverbond. De gemeente heeft ook de intentie uitgesproken om een Fair Trade gemeente te worden. De ambtenaar voor IS en een raadslid zijn betrokken bij de "Fair Trade Gemeente" werkgroep van SIFE²⁵.

Het gebruik van FSC hout en ander duurzaam materiaal is vastgelegd in het Handboek Openbare Ruimte en is ook een beding bij uitbestede projecten. Dit laatste is op basis van vrijwilligheid door middel van het Convenant Duurzaam Bouwen. Controle vindt pas bij overdracht plaats. Als dan blijkt dat er niet aan de voorwaarden is voldaan, is er geen sanctiemogelijkheid. In 2005 werd dit ook als een zwak punt geconstateerd en er lijkt dus weinig veranderd.

In kantines en bij catering wordt maar beperkt duurzame producten aangeboden. Als reden werd de strenge HCCP (hygiëne) normen waaraan producten moeten voldoen genoemd. Maar in Wageningen zijn juist veel initiatieven voor lokaal en duurzaam geproduceerde streekproducten, en de meeste daarvan voldoen aan alle wettelijke eisen. Ook de gebiedscoöperatie Oregional, die verse producten binnen een straal van 50 km van Nijmegen direct levert aan o.a. zorg en horeca instellingen, verkoopt niets dat niet voldoet aan de wettelijke vereisten. De Agrarische Natuurvereniging "het Binnenveld" is een samenwerkingsverband aangegaan met Oregional zodat ook hier binnen de regio geleverd kan worden. Het aanbieden van regionale, duurzaam geproduceerde producten in kantines en bij catering zou zowel lokale duurzame productie als de lokale economie versterken.

In de praktijk wordt er dus maar deels duurzaam ingekocht, maar of de (landelijke) ambitie voor gemeenten om in 2010 75% duurzaam in te kopen in Wageningen gehaald is, is niet bekend. Er is een landelijk opgestelde methode beschikbaar, met duurzaamheidscriteria voor alle verschillende productgroepen en diensten, maar deze vormen geen standaardonderdeel van selectie- en gunningprocessen in Wageningen en gebruik ervan verschilt per inkoper. Zo kon het waarschijnlijk

²⁴ Meerjarig Onderhoud Plan

²⁵ Students in Free Enterprise

gebeuren dat er in 2005 wel fairtrade thee geschonken werd en nu niet (zit niet in pakket van de huidige koffie/thee leverancier). Er is nog steeds geen goede coördinatie of controle van duurzaam inkopen, en geen extra budget mocht een duurzame aankoop duurder zijn. Tot nu toe was er geen scholingstraject voor inkopers, maar hier wordt wel aan gewerkt. Duurzaam inkopen is beleidsmatig wel vastgelegd, maar is procedureel nog niet opgenomen in het "Inkoophandboek". Duurzaam inkopen zit wel in het takenpakket van een beleidsmedewerker duurzaamheid, maar niet in dat van de Inkoopadviseur. Er hoeft ook niet gerapporteerd te worden over duurzaamheidscriteria. Hoewel er in score dus wel vooruitgang is geboekt, is Duurzaam Inkopen nog bepaald niet geïnstitutionaliseerd. Het is vooral afhankelijk van de overtuiging en inzet van individuele inkopers. De gemeente is zich hier wel van bewust en er wordt aan gewerkt om hier verbetering in aan te brengen.

Aanbevelingen

1. *Goede prestatieafspraken maken t.a.v. energiebesparing en duurzaamheid in de MOPs van alle gebouwen van de gemeente, ook die niet in eigen beheer van de gemeente zijn, maar waarvan energiegebruik en onderhoud wel gefinancierd worden met gemeenschapsgeld. Als dit het geval is kan de gemeente ook best bepaalde eisen stellen wat energiebesparing en duurzaamheid betreft, en daar gedegen (prestatie)afspraken over maken. De gemeente moet beheerders stimuleren tot de houding "Alles kan tenzij het niet kan" i.p.v. "Dat kan niet tenzij het wel kan"²⁶.*
2. *Zo snel mogelijk Duurzaam Inkopen institutionaliseren door:*
 - *Verplicht gebruik van duurzaamheidscriteria door inkopers van alle productgroepen en diensten (<http://www.pianoo.nl/duurzaaminkopen> geeft hiervoor criteria, handleiding, een monitor programma en tal van andere handige hulpmiddelen)*
 - *Advies en toezicht en controle op het gebruik van duurzaamheidscriteria bij aanbesteding en gunningprocessen in het takenpakket van de Inkoopadviseur*
 - *Opnemen van het gebruik van duurzaamheidscriteria in de procedures van het Inkoophandboek en de verplichting daarover te rapporteren*
 - *Scholingstraject voor inkopers over het waarom van duurzaam inkopen, voor het gebruik van duurzaamheidscriteria in de praktijk, en voor de rapportage hierover*
3. *Duurzaamheidscriteria hanteren als "harde eis" bij inkoop en aanbestedingstrajecten.*
4. *Zo veel mogelijk gebruik maken van duurzaam geproduceerde streekproducten in kantine en catering. Juist in Wageningen zijn hiervoor veel mogelijkheden, via initiatieven die aan de wettelijke normen voldoen (Oregional bijvoorbeeld). Behalve duurzaamheid wordt zo ook de lokale economie versterkt.*
5. *Meer controle tijdens de bouw of andere sanctiemiddelen zoeken om gebruik FSC-hout en andere duurzame materialen af te dwingen bij uitbestede bouwprojecten.*

3.3.2 Deelverslag Duurzame Mobiliteit

Goede bereikbaarheid is een belangrijke factor voor economische ontwikkeling. De vragen waren gericht op het stimuleren van een zuinige en schone mobiliteit en ook enkele op het bevorderen van verkeersveiligheid.

Vergelijking met 2005

Wageningen scoorde in 2005 op dit onderdeel ook niet zo goed, nl. een magere 54%. Dit kwam vooral omdat fietsvriendelijk beleid en stimulering van openbaar vervoer in beleidsintenties bleven hangen en er weinig uitvoering was. Ook werd er geen gebruik (meer) gemaakt van de deskundige kennis van de Fietsersbond doordat het bestaande overlegorgaan (adviescommissie verkeer en vervoer) werd opgeheven.

²⁶ Uitspraak van Woningcorporatiebestuurder Elles Drost in de Woonbond Huurwijzer, voorjaar 2011.

In 2011 is de score beter (72%). Dit komt vooral omdat mobiliteit nu een belangrijk onderdeel van het klimaatneutraalbeleid van de gemeente is. Voor het eigen gemeenteapparaat probeert men de CO2 uitstoot te verlagen door het verminderen van het aantal gemeenteauto's (van 14 naar 9) en het aanschaffen van auto's die op groengas rijden. De gemeente stimuleert ook actief fietsgebruik en carpoolen bij het ambtenarenapparaat.

De gemeente zet zich ook in om voertuigen van andere bedrijven die voor Wageningen rijden (afvalwagens, textielinzameling e.d.) dat zo milieuvriendelijk te laten doen. Behalve het reisgedrag van de eigen werknemers heeft men ook het reisgedrag van de werknemers bij vier grote werkgevers binnen de gemeente (Keygene, Menzis, Seminis/Monsanto en de WUR) in beeld gebracht. Deze kennis wordt gebruikt voor gerichte acties bij bedrijven en instellingen om schoner woonwerk verkeer te bevorderen. Het stimuleren van openbaar vervoer en gebruik van de fiets moet vorm krijgen in het nieuwe gemeentelijk Verkeer- en Vervoersplan dat medio 2012 klaar moet zijn.

Vanaf februari 2011 kan men op 4 punten in Wageningen auto's elektrisch laden, er komt een groengasstation en op de gemeentewebsite wordt geadverteerd voor deelauto's. Er zijn bij wijze van proef 2 elektronisch beveiligde fietsenstallingen gerealiseerd. Of deze functioneren zoals voorzien moet nog geëvalueerd worden. Momenteel (zomer 2011) wordt de fietsenstalling van het busstation uitgebreid en verbeterd. Wageningen is ook trekker van de "Bereikbare Vallei", een vanaf 2010 functionerend samenwerkingsverband tussen het bedrijfsleven en de gemeenten Wageningen, Ede, Rhenen en Veenendaal, met de bedoeling om het gebruik van OV, fiets, deelauto's en carpoolen te stimuleren. Deze activiteiten zullen vanaf 2013 worden geïntensiveerd.

Sinds 2005 zijn een aantal wijken samen met bewoners geanalyseerd op knelpunten. Deze zijn nader onderzocht, en op basis van de uitkomsten van het onderzoek wel of niet zijn aangepakt. Meer dan 70 % van de woonstraten is aangewezen als 30km zone en de gemeente heeft meegewerkt aan de laatste Fietsbalans in 2009.

De gemeente scoort in 2005 min of meer hetzelfde op verkeersveiligheid, met name voor langzaam verkeer. Er is nog steeds slechts incidenteel en ad hoc overleg is met de Fietsersbond en weinig zichtbare acties. Incidenteel wordt wel advies gevraagd van de Fietsersbond maar vaker moet het initiatief van de Fietsersbond komen en dan is het niet zeker of er iets met dat advies gedaan wordt. Ook blijken adviezen die gegeven zijn in de startfase van plannen soms in de eindfase van de planning gesneuveld te zijn, bijvoorbeeld bij het plan Kortenoord. De gemeente is wel welwillend en soms worden knelpunten voor fietsroutes wel aangepakt als de straat toch opengebroken wordt voor iets anders, maar dit is geen expliciet beleid. Eén van de adviezen van de Fietsbalans was om deze keuzes wel expliciet te maken in beleidsplannen. Andere adviezen waren dat fietsroutes zoals van centrum naar de Campus en van Campus naar Station ("fietsnelwegen") duidelijk benoemd moeten worden met gericht beleid en om fietsparkeren in het centrum te verbeteren.

Aanbevelingen

- 1. Structureel overleg met Fietsersbond instellen, m.n. voor infrastructurele werken, niet alleen in de initiële fase maar ook tijdens het planvormingstraject, zodat prioriteiten voor fiets- en ander langzaam verkeer niet verloren gaan.*
- 2. In nieuwe Verkeer- en Vervoersplan expliciet benoemen:*
 - Toekomstvisie/beeld voor langere termijn voor OV en langzaam (fiets) verkeer.*
 - Hoe klimaatneutraal ambities vertaald worden in acties, met hieraan gekoppeld meetbare doelstellingen voor toename van gebruik van fiets en openbaar vervoer, en/of afname van autogebruik*
 - Beleidskeuzes voor het verkeersvriendelijker en veiliger maken van fietsverkeer en ander langzaam verkeer in het algemeen*
 - De hoofdfietsroutes ("fietsnelwegen") in Wageningen benoemen en welke acties er nodig zijn om die zo fietsvriendelijk en veilig mogelijk te maken*

3.3.3 Deelverslag Duurzaam Ondernemen of MVO²⁷

Een gemeente heeft diverse mogelijkheden om ondernemers in hun regio te stimuleren en te helpen om voortgang te boeken op het terrein van maatschappelijk verantwoord ondernemen. MVO Nederland (www.mvonederland.nl) biedt hiervoor veel praktische voorbeelden en tips.

Een sector waar (lokale) overheden veel invloed hebben om te verduurzamen is de (woning)bouw. In aansluiting op de vorige duurzaamheidsmeting wordt hier meer accent op gelegd. Duurzaam bouwen gaat niet alleen over energieprestaties maar betreft eveneens onderwerpen als gebruikte materialen en gebruikskwaliteit. Een schat aan informatie is te vinden via: www.ipdubo.nl, www.gprgebouw.nl en <http://www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/energieneutraal-bouwen>

Vergelijking met 2005

De vergelijking met 2005 is lastig omdat bij dit onderdeel een aantal nieuwe vragen gesteld zijn en een groot deel van de vergelijkbare vragen (over duurzaam bouwen) vorige keer onder verschillende beleidsterreinen van "Planet" vielen. Als voor 2005 de vergelijkbare vragen in ogenschouw genomen worden scoort Wageningen in 2011 (75%) ongeveer hetzelfde als in 2005 (76%).

In 2005 scoorde de gemeente redelijk op dit onderdeel omdat er een op duurzaamheid gericht project met bedrijven aan de gang was (Ecopolis/Ecoprofit) en vanwege het Convenant Duurzaam Bouwen. Maar er waren geen middelen voor controle en handhaving van het Convenant Duurzaam Bouwen, en ook was er weinig voorlichting aan en overleg met gebruikers.

In 2011 heeft de gemeente geen speciaal programma meer voor bedrijven. Er is na twee succesvolle Ecoprofit rondes wel geprobeerd om een derde ronde te organiseren maar het lukte niet om voldoende geïnteresseerde bedrijven te vinden. Er lopen wel enkele trajecten (provinciaal of landelijk) met speciale categorieën van bedrijven, WUR en supermarkten bijvoorbeeld.

Er is geen speciaal MVO loket en duurzaamheids of MVO-advies is geen onderdeel van het Ondernemersloket. De gemeente werkt wel samen met bedrijven bij bepaalde projecten, bijvoorbeeld IKS2²⁸ en de gemeente wijst op de klimaatpagina op subsidiemogelijkheden en de milieubarometer. De gemeente controleert of bedrijven energiebesparende maatregelen nemen met een terugverdientijd van 5 jaar, maar dit is vaak lastig omdat de "bewijslast" bij de gemeente ligt. Na de zomervakantie is het de bedoeling om bij een aantal bedrijven controles en quickscans te laten doen door de Milieudienst ZO Utrecht. Bij de huidige regelgeving vinden controles achteraf plaats. Zo kan het gebeuren dat pas na de bouw van een nieuw bedrijfspand blijkt dat ze bepaalde maatregelen niet genomen hebben die ze wettelijk hadden moeten nemen volgens de "5 jaar terugverdientijd" regelgeving. Gemiste kansen dus!

Het aanstellen van een ambtenaar (1/2 fte) voor het stimuleren van energiebesparing bij bedrijven is o.i.v. bezuinigingen uitgesteld tot januari 2013. Daardoor ligt het accent voorlopig meer op controle in het kader van de milieuwetgeving dan op actieve stimulering van bedrijven.

Sinds 2010 werkt de gemeente volgens het concept Duurzame Gebiedsontwikkeling (DuGo) in plaats van Duurzaam Bouwen (DuBo). Dat wil zeggen dat niet alleen naar de gebouwen, maar naar het hele gebied, water, natuur & landschap, (verkeers)infrastructuur e.d. gekeken wordt vanuit duurzaamheidsambities. Voor grotere projecten worden duurzaamheids(D)-profielen opgemaakt. Er worden ook energiescans gemaakt om de mogelijkheden van gebieden in beeld te brengen. Er zijn brochures voor particulieren en bouwpartijen ontwikkeld over het DuGo-beleid. Voor het hele Wageningse grondgebied is er een Warmte-Koude-Opslag kansenkaart opgesteld. Dit blijkt vrijwel overal in Wageningen mogelijk.

²⁷ Bij Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen neemt een bedrijf de verantwoordelijkheid voor de effecten van de bedrijfsactiviteiten op mens en milieu, door bewuste keuzes om een balans te bereiken tussen People, Planet en Profit.

²⁸ Subsidieregeling Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden 2'.

Om klimaatneutraal te worden wil de gemeente duurzame nieuwbouw realiseren die, indien klimaatneutraal niet direct mogelijk is, in ieder geval energiezuiniger is dan wettelijk vereist, minimaal 10% voor kleinere en 25% voor de grotere projecten. Het moet ook mogelijk zijn om in de toekomst de gerealiseerde nieuwbouw wel klimaatneutraal te maken.

Om bredere duurzaamheidsaspecten van gebouwen te bepalen, maakt de gemeente gebruik van het instrument GPR-gebouw²⁹, een instrument om de prestaties op gebied van kwaliteit en duurzaamheid van gebouwen te waarderen. Voor kleinere projecten gaat de gemeente voor een GPR score van 7, voor grotere projecten voor een GPR-score van 8 op een schaal van 1-10. Er is vanaf 2011 budget vrijgemaakt voor controle op de bouwplaats, maar handhaving vindt alleen plaats op de EPC³⁰ afspraken.

Door het DuGo beleid is het bestaande Convenant Duurzaam Bouwen op de achtergrond geraakt en is het accent verschoven van het materiaalgebruik naar de energieaspecten. EPC en GPR afspraken die meer behelzen dan wat wettelijk vereist is, worden in onderhandelingen vastgelegd op basis van vrijwilligheid. Maar alleen wat wettelijk vereist is, is bindend. Er zijn dus geen sancties mogelijk maar controle tijdens de bouw kan bouwpartners misschien stimuleren zich ook aan de niet-bindende afspraken te houden.

Soms is het niet mogelijk om afspraken te maken omdat het Team Beleid en Ruimte niet op de hoogte is van bepaalde (ver)bouwplannen. Als bouwaanvragen voldoen aan het bestemmingsplan en de wettelijke bouwvereisten kan dit goedgekeurd worden zonder dat dit "duurzaamheidsaandacht" krijgt, tenzij de afdeling Vergunningen dit doorgeeft. Zo kunnen er ook hier dus gemiste kansen zijn. Beter communicatie en afstemming zou dit kunnen verbeteren.

Een probleem bij het opstellen van de D-profielen is dat op sommige onderdelen, anders dan voor energie, er geen specifiek Wageningse visie of beleid achter staat met heldere kwaliteitswaarden, bijvoorbeeld voor ecologische en natuur en landschapswaarden. De D-profielen kunnen dan alleen tegen de algemene flora en faunawet getoetst/beoordeeld/opgesteld worden. Het gemis van duidelijk Wagenings beleid en kaderstelling voor het behoud en versterken van ecologische/ natuur/ landschapswaarden werd ook genoemd door andere ambtenaren (zie deelverslag 2.2).

Aanbevelingen

- 1. Actievere campagnes richting bedrijven op duurzaamheid door:*
 - Van het Ondernemersloket een MVO loket maken (met aanbevelen van milieubarometer, maandelijkse MVO nieuwsbrief met "weetjes"/ bespaartips/ Ecoprofit advies e.d.?)*
 - Ecoprofit ervaringen gebruiken door bijvoorbeeld het oprichten van een soort Ecoprofit platform, waar geïnteresseerde bedrijven zonder verplichtingen aan deel kunnen nemen, met ex-Ecoprofit deelnemers als mentoren*
- 2. Meer proactief beleid i.p.v. reactief beleid doorbetere communicatie en duidelijke afspraken en afstemming tussen de afdelingen Bouwzaken en Milieu en Duurzaamheid over het toetsen van (ver)bouwaanvragen aan energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar en andere duurzaamheidscriteria, en het doorgeven van bouwaanvragen. Dan kunnen er meer duurzaamheidsafspraken gemaakt worden bij (ver)bouwaanvragen en zijn er minder gemiste kansen.*
- 3. Controle op uitvoering van alle duurzaamheidsafspraken met bouwpartners tijdens het bouwproces, ook van niet-bindende afspraken. De laatste worden nu eigenlijk alleen achteraf gecontroleerd, maar de weet van een mogelijke controle tijdens de bouw kan het voor bouwpartners minder vrijblijvend maken zich aan niet-bindende afspraken te houden.*

²⁹ De afkorting GPR staat voor gemeentelijke praktijkrichtlijn, als merknaam voor een instrument om de prestaties op gebied van kwaliteit en duurzaamheid van gebouwen te waarderen. Er zijn 5 prestatievelden waarop scores worden afgesproken: energie, gezondheid, milieu, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

³⁰ Energie Prestatie Coëfficiënt

4. *Kaders/beleid/toetsingscriteria vaststellen voor onderdelen van D-profielen waar dat nog niet het geval is, zoals voor ecologische en natuur- en landschapswaarden.*

3.3.4 Economische dimensie algemeen

Totaalscore met correctie:

Onderdelen	score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	Trend
Duurzame bedrijfsvoering	15	23	65%	32%	-	+
Duurzame mobiliteit	9	11	82%	54%	50%	+
Duurzame bedrijven (MVO)	12	16	75%	76%	67%	±
Totaal score	36	50	72%	54%	59%	+

Landelijke vergelijking

Wageningen zou met deze score (72%) landelijk ongeveer op de 38ste plaats eindigen van de 179 gemeenten die de Profit lijst hebben ingevuld. De enige gemeenten met een score hoger of gelijk aan 90% op dit onderdeel in 2009 waren: Groningen (94%), Alkmaar (92%) en Breda (90%).

Wageningen zit met deze score wel ruim boven het Gelderse gemiddelde (56%) van de gemeenten die in deze provincie hebben meegedaan. Gelderse gemeenten die hoger scoorden dan Wageningen op de economische dimensie waren Ede (88%), Nijmegen (86%) en Apeldoorn (82%). Wellicht kunnen we van deze burens nog wat leren.

Vergelijking met 2005

Wageningen is in score vooruit gegaan op het onderdeel duurzame bedrijfsvoering, maar dit is voor een groot deel te danken aan de aan het klimaat/energiebeleid gerelateerde activiteiten. Het duurzaam inkoopbeleid op andere terreinen van de gemeente blijft nog te veel steken in goede intenties en is evenals in 2005 niet goed georganiseerd en gecoördineerd. Behalve dat het nu wel een politiek vastgelegd besluit is en veel goede wil, lijkt er in de praktijk weinig veranderd t.o.v. 2005, ondanks de overvloed aan beschikbare methodes, criteria, scholing e.d. beschikbaar voor alle mogelijke productgroepen en diensten. Toepassing daarvan is afhankelijk van de welwillendheid van individuele inkopers, en geen verankerd beleid.

Bij Duurzame Mobiliteit zien we min of meer hetzelfde patroon: de fikse vooruitgang in score is vooral te danken aan de aan het Klimaatneutraalbeleid gerelateerde activiteiten. Maar veel daarvan zit in de planning en is nog niet in uitvoering. De gemeente is ook meer dan in 2005 actief om op participatieve en structurele wijze knelpunten in wijken te analyseren en aan te pakken. Er is nog steeds weinig overleg met de fietsersbond. Dit ligt niet aan gebrek aan welwillendheid van de kant van de gemeente maar ad hoc en incidenteel gegeven advies of suggesties van de Fietsersbond kunnen zo wel onbedoeld uit beeld verdwijnen.

In zijn geheel is de gemiddelde score van "duurzame bedrijven/ondernemen" ongeveer gelijk gebleven. De gemeente timmert wel flink aan de weg voor het verduurzamen van (nieuw)bouw projecten d.m.v. haar "Duurzame Gebiedsontwikkeling (DuGo)" beleid, wat breder georiënteerd is dan "Duurzaam Bouwen" omdat het ook de omgeving erbij betreft. Het hanteert hiervoor verschillende instrumenten en criteria, die hoger liggen dan wettelijk vereist. Maar ook dat is weer vooral gericht op energiebesparing en het gebruik van duurzame energie, niet op het gebruik van duurzaam materiaal. Wat andere aspecten betreft, m.n. het behouden en versterken van ecologische en natuur en landschapswaarden, is er geen Wageningse beleidsvisie of criteria waaraan gerefereerd kan worden.

I.t.t. 2005 is er nu geen speciaal op lokale ondernemers gericht programma meer, ondanks twee succesvolle "Ecoprofit" rondes. Ook worden er, buiten wettelijke criteria, geen gerichte MVO of duurzaamheidsadviezen aan het Ondernemersloket gegeven. Hier liggen gemiste kansen.

Aanbevelingen

1. *Zo snel mogelijk werk maken van het structureren, coördineren en institutionaliseren van het duurzaam inkoopbeleid, gebruikmakend van de overvloed aan hulpmiddelen op dit gebied*
2. *Meer structureel overleg met Fietsersbond, m.n. voor infrastructurele werken*
3. *Wageningse beleidsvisie, kaders en criteria ontwikkelen voor het behouden en versterken van natuur en landschapswaarden bij (ver)bouwprojecten en andere infrastructurele werken*
4. *Duurzaam ondernemen meer actief stimuleren bijvoorbeeld via het Ondernemersloket of via een "Duurzaam Ondernemersplatform" van ex-Ecoprofit deelnemers en andere belangstellende ondernemers.*

SWOT Economische Dimensie

Sterke punten	Zwakke punten
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bedrijfsvoering eigen gemeente op energiegebied ▪ Beleid gericht op CO2 reductie van mobiliteit ▪ Wijkgericht aanpakken van verkeersknelpunten ▪ DUGO i.p.v. DUBO beleid, met normen die hoger liggen dan wettelijk vereist ▪ Energiebesparingsambities bij nieuwbouw 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gebrek aan coördinatie, controle en structureel gebruik van duurzaamheids-criteria bij inkoop en gunningstrajecten ▪ Gebruik duurzaamheidscriteria bij inkoop afhankelijk van inzet van individuele ambtenaren ▪ Geen handhaving op niet-wettelijk vastgelegde duurzaamheidsmaatregelen, zoals gebruik van duurzaam materiaal ▪ Weinig duurzame producten in kantines en catering ▪ Geen MVO-loket of MVO/duurzaamheids advies bij ondernemersloket ▪ Geen op lokale ondernemers gericht programma meer ▪ Gebrek aan referentiekaders en criteria bij bouw-, verbouw- en sloopprojecten ▪ Monitoring ▪ Gebrekkige communicatie en afstemming tussen beleids en uitvoeringsafdelingen ▪ Gebrekkige communicatie en structureel overleg met maatschappelijke organisaties
Kansen	Bedreigingen
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leren van andere gemeenten die hoog scoren op de Duurzaamheidsmeter ▪ Ombuigen van reactief naar proactief beleid door betere communicatie en afstemming tussen de Teams Vergunningen en Beleid Ruimte en Handhaving ▪ Gebruik maken van landelijk beschikbare duurzaamheidscriteria en instrumenten voor verduurzaming van het inkoopbeleid ▪ Gebruik maken van Wageningse initiatieven voor regionale voedselvoorziening voor het verduurzamen van de gemeentecatering ▪ Klimaatneutraalambities en aanbevelingen Fietsbalans in nieuwe Verkeer en Vervoersplan ▪ Referentiekader en duurzaamheids-criteria vaststellen voor gebruik bij nieuwbouw, verbouw en sloopprojecten in "Duurzaamheidsvisie" ▪ "Verduurzamen" van ondernemersloket: promoten van duurzaamheidsmaatregelen, ook niet wettelijk vereiste, en nuttige instrumenten als de Milieubarometer 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Noodzaak tot bezuinigen van de gemeente ▪ Landelijke bezuinigingen op gebied van natuur en milieu en aflopen en wegvallen van subsidies op dit gebied

Geraadpleegde bronnen

Brouwer, Nienke en Trudi van Ingen: Eindrapportage Lokale Duurzaamheidsmeter Wageningen 2005 (2005)

COS Nederland: Lokale Duurzaamheidsmeter, stand van zaken november 2009 (2009)

Gemeente Wageningen: Klimaatbeleidsplan 2009 – 2012 (2008)

Gemeente Wageningen: Uitvoeringsprogramma Klimaatbeleidsplan 2009 – 2012

Gemeente Wageningen: Startnotitie voor de routekaart van Wageningen Klimaatneutraal in 2030 (2011)

Gemeente Wageningen: Raadsinformatiebrief over activiteiten klimaatbeleid 2009 (2010)

Gemeente Wageningen: Milieuverslag 2009 (2010)

Gemeente Wageningen: Waterplan (2005)

Gemeente Wageningen: Inkoop- en aanbestedingsbeleid (2009)

Gemeente Wageningen: Gemeentegids 2010-2011 (2010)

Handleiding en Vragenlijsten Lokale Duurzaamheidsmeter 2009 (2009)

Liander: Energieatlas gemeente Wageningen 2008

SMK (Stichting Milieukeur): Certificatieschema Barometer Duurzaam Terreinbeheer (Criteria Goud)

Verschillende krantenartikelen uit de Gelderlander, Stad Wageningen en Veluwepost

Websites:

www.duurzaamheidsmeter.nl

[www.wageningen.nl/Wonen milieu en verkeer/Natuur en milieu/Klimaat](http://www.wageningen.nl/Wonen_milieu_en_verkeer/Natuur_en_milieu/Klimaat)

www.klimaatverbond.nl

www.infomil.nl

www.pianoo.nl/duurzaaminkopen

www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/duurzaam-inkopen

www.agentschapnl.nl/programmas-regelingen/energieneutraal-bouwen

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzaam-produceren/duurzame-ontwikkeling

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst People – sociale dimensie

Bijlage 2: Vragenlijst Planet – ecologische dimensie

Bijlage 3: Vragenlijst Profit – economische dimensie

Bijlage 1: Vragenlijst People – sociale dimensie

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Burgerparticipatie,
- 2) Sociaal beleid en
- 3) Internationale samenwerking.

In totaal kon de gemeente 45 punten voor de vragenlijst PEOPLE behalen.

1.1 Deelverslag Burgerparticipatie

Vragen beantwoord door:

Ine Botman (beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid)	vraag 1 en 2
Patrick Stander (CMT secretaris)	vraag 3 en 4
Martin Bosch (beleidsmedewerker wijkgericht werken/ KSB coördinator)	vraag 5-7
Marja van Brakel (medewerkster loket Ruimte)	vraag 8
+ aanvullende informatie van Ine Botman, Martin Bosch en Marja van Brakel	

	Vraag	Toelichting COS	Antwoord + toelichting	Score ³¹
1.	Het principe van duurzame ontwikkeling is verankerd in een strategische visie die op een participatieve wijze tot stand is gekomen.	Duurzame ontwikkeling vraagt per definitie om samen vast te stellen wat het gewenste perspectief is van de lokale gemeenschap op lange termijn. De vraag is hier niet alleen of de gemeente een strategische visie heeft maar vooral of hier een participatief ontwikkelingsproces aan ten grondslag ligt.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Een "duurzaamheidsvisie" wordt onderdeel van de bredere Toekomstvisie Wageningen 2030. Wanneer en hoe dit tot stand gaat komen is nog niet bekend, daar wordt momenteel een plan van aanpak voor opgesteld.</i>	0 (3)
2.	De lokale strategische visie is een levend document waar met regelmaat aan wordt gerefereerd.	Een strategische visie heeft alleen zijn waarde als het als kader dient voor beleidsontwikkeling op korte termijn. Belangrijke momenten om er naar te refereren zijn bijvoorbeeld het opstellen van een nieuw collegeprogramma en de burgerjaarverslagen.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Er is (nog) geen duurzaamheidsvisie om aan te refereren (zie 1)</i>	0 (2)
3.	Uw gemeente heeft een verordening voor het burgerinitiatief in werking.	Het burgerinitiatief is een belangrijk instrument voor burgers om zaken aanhangig te maken en formeel bespreekruimte te geven in de gemeenteraad. Het is een middel om de burger naast het 'kiesrecht' ook meer direct initiatiefrecht te geven.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>In 2003 ingevoerd, verordening nr. 138. Sinds 2003 zijn er 4 burgerinitiatieven geweest. Meest recent: burgerinitiatief m.b.t. bestemmingsplan De Dreijen.</i>	2
4.	Uw gemeente heeft toegankelijke informatie en procedureregels voor burgerinitiatief.	Via de website en gemeentegids kan deze mogelijkheid voor burgerparticipatie eenvoudig toegankelijk worden gemaakt. Met ingewikkelde procedures worden burgers ontmoedigd om initiatief te nemen. Een eenvoudige enquête kan dit snel naar voren brengen.	Ja <i>Wordt uitgelegd in de gemeentegids, via informatie op de Digitale Balie van de gemeente website en via Verordeningen. Alle burgerinitiatieven worden gearhiveerd.</i>	1
5.	In uw gemeente is een 'cliëntenraad' geïnstalleerd die gevraagd en	De cliëntenraad is een door de gemeente in het leven geroepen structuur die mensen verenigt die spreken namens alle mensen die	Ja (was ook "ja" in 2005)	1

³¹ Aantal punten die deze vraag oplevert; indien een vraag negatief beantwoord wordt tussen haakjes het aantal punten dat een "ja" had opgeleverd

	Vraag	Toelichting COS	Antwoord + toelichting	Score ³¹
	ongevraagd advies geeft over het beleid met betrekking tot werk en bijstand.	een beroep doen op de Wet Werk en Bijstand (WWB) en de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG). www.landelijkeclientenraad.nl		
6.	Binnen uw gemeente is een adviesraad geïnstalleerd die het afgelopen jaar gevraagd en ongevraagd advies heeft geleverd op de lokale invulling van de WMO.	In de participatieraad (WMO platform of raad) zijn de verschillende belangengroepen vertegenwoordigd die gevraagd en ongevraagd advies geven over de invulling van het welzijnsbeleid. www.invoeringwmo.nl	Ja (was ook "ja" in 2005)	1
7.	Uw gemeente ondersteunt gedurende deze collegeperiode een 'jongerenraad' of een ander concreet en structureel initiatief om jongeren te betrekken bij de gemeentelijke politiek.	Betrekken van jongeren bij de lokale politiek en beleid vraag om extra inspanning. Ideeën hiervoor en samenwerking kan gezocht worden bij bijvoorbeeld het IPP, de Nationale Jeugdraad of Jongeren Milieu Actief.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Er is een Jongerenraad sinds 2006.</i>	1
8.	Uw gemeente evalueert jaarlijks in hoeverre haar klanten (burgers) tevreden zijn over de gemeentelijke serviceverlening.	Er zijn vele manieren om de toegankelijkheid en tevredenheid van klanten te toetsen. Als referentiekader is de afgelopen jaren de burgerservicecode populair geworden. Zie www.burger.overheid.nl	Ja <i>De gemeente houdt een klanttevredenheidsonderzoek bij alle balies en loketten. Gemiddelde score van het laatste onderzoek was 8,1.</i>	2
Subtotaal van vragen gerelateerd aan burgerparticipatie (maximale score 13)			2005: 8 (67%)	8 (62%)

1.2 Deelverslag Sociaal beleid

Vragen beantwoord door:

Anneke Klop (team beleid samenleving)

Anouk Reintjes (team manager POJ)

Martin Bosch (Beleidsmedewerker wijkgericht werken/ KSB coördinator)

+ Aanvullende informatie van Anneke Klop

vragen 9, 14, 16 – 20

vragen 10 - 13

vraag 15

	Vraag	Toelichting COS	Antwoord + toelichting	Score
9.	Uw gemeente stelt minimaal iedere vier jaar een plan vast betreffende maatschappelijke ondersteuning?	Dit is een procesverplichting vanuit het rijk: www.invoeringwmo.nl	Ja	2
10.	Uw gemeente heeft een actueel emancipatiebeleid	Emancipatie gaat over een brede groep mensen die in staat moet zijn om zichzelf in deze samenleving volwaardig te ontwikkelen. Het gaat niet alleen om emancipatie van vrouwen. Het gaat ook om homoseksuelen, illegalen, daklozen, migranten en nog veel meer groepen die een minderheidspositie of achterstandspositie in onze samenleving hebben gekregen.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Binnen het HRM beleid wordt daar geen prioriteit aan gegeven.</i>	0 (2)

	Vraag	Toelichting COS	Antwoord + toelichting	Score
11.	Uw gemeente streeft in haar personeelsbeleid nadrukkelijk naar een personeelssamenstelling die een evenredige afspiegeling is van de lokale samenleving (diversiteitsbeleid)	Het is voor het ontwikkelings- en integratieproces wezenlijk dat migranten, maar ook andere groepen in de samenleving deel kunnen nemen in het arbeidsproces. Dat vraagt soms om een investering, zoals het specifiek opleiden of begeleiden van werknemers.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>In principe wel maar dit is geen formeel vastgelegd beleid, er wordt niet in geïnvesteerd en heeft tot nu toe niet geleid tot een personeelssamenstelling die een afspiegeling is van de lokale samenleving.</i>	0 (2)
12.	Uw gemeenteraad en college tezamen bestaat voor minimaal 40% uit vrouwen	De Nederlandse regering heeft hiervoor streefcijfers vastgelegd in een Meerjarenbeleidsplan Emancipatie 2006-2010.	Ja/Nee <i>Als de gemeentesecretaris en raadsgriffier meegeteld worden wel (42%), anders niet (38%)</i>	1
13.	Binnen de gemeentelijke organisatie wordt minimaal 40% van de leidinggevende functies in ingenomen door vrouwen.	De Nederlandse regering heeft hiervoor streefcijfers vastgelegd in een Meerjarenbeleidsplan Emancipatie 2006-2010.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>32% van de leidinggevende functies binnen Wageningen wordt ingenomen door vrouwen</i>	0 (1)
14.	Uw gemeente stelt zich ten doel om iedereen een dak boven het hoofd te geven, ook illegalen.	Nederland telt zo'n 50.000 daklozen (bron: leger des Heils 2007). Deze groep wordt aangevuld met een grotere groep illegale migranten.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Wel noodopvang voor uitgeprocedeerde asielzoekers op basis van bepaalde criteria, en maatschappelijke opvang van daklozen onder regie van centrumgemeente Ede</i>	0 (1)
15.	Bij het vaststellen van bijstand voor senioren, chronisch zieken en gehandicapten worden de inkomens- en vermogensgrenzen ruimer gesteld dan bij de Wet Werk en Bijstand is voorgeschreven.	De gemeente kan er op toe zien dat, waar mogelijk, maximaal gebruik wordt gemaakt van de ruimte die de Wet Werk en Bijstand biedt. Het is de gemeente toegestaan om de inkomens- en vermogensgrenzen ruimer te stellen. Doet uw gemeente dit?	Ja (was "nee" in 2005) <i>De inkomensgrens is bepaald op 120% van de toepasselijke bijstandsnorm. De vermogensgrenzen worden wel conform de WWB vastgesteld.</i>	1
16.	De gemeente hanteert voor alle beleidsterreinen een integraal gehandicaptenbeleid.	Dit komt onder andere tot uitdrukking in een aparte paragraaf bij alle grote beleidsdocumenten waarin aandacht aan de gevolgen en mogelijkheden voor gehandicapten wordt besteed. (www.gehandicaptenraad.nl)	Nee (was "ja" in 2005 maar niet formeel) <i>Er is wel sprake van integraal gehandicaptenbeleid in het Actieplan gehandicapten 2010-2014. Met ingang van 1-1-2012 wordt gehandicapten-beleid integraal onderdeel van de nieuwe WMO nota.</i>	0 (2)
17.	Uw gemeente heeft beleid voor volwaardige ondersteuning van mantelzorg en vrijwilligersondersteuning (horizontale burgerparticipatie).	De centrale vraag die de gemeente zich zal moeten stellen: hoe kunnen wij burgers faciliteren en accommoderen zodat zij hun zorg voor de leefbaarheid van de buurt en de zorg voor hun naasten kunnen vormgeven. (Factsheet Burgerparticipatie en de WMO movisie)	Ja <i>Er is sprake van wijkgericht werken (fysieke en sociale leefbaarheid) en vrijwilligers/mantelzorgbeleid (ondersteuning mantelzorger en vrijwilliger)</i>	2
18.	Uw gemeente stimuleert juist bij minima de	Breed scala aan mogelijkheden: verstrekking van energie-	Ja <i>Er is geëxperimenteerd met</i>	2

	Vraag	Toelichting COS	Antwoord + toelichting	Score
	mogelijkheden voor energiebesparing	advies, energiebox, bijzondere bijstand inzetten voor A-label apparatuur, actief beleid om de laagste energielabels (E,F,G) met dus de hoogste energielasten versneld aan te laten pakken door corporaties en particuliere verhuurders, etc.	'vergroening' van de inkomensbrigade, maar dit is vanwege de zeer geringe respons gestopt.	
19.	Uw gemeente heeft een actief jeugdbeleid dat aansluit bij de rechten van het kind? Op de beleidsterreinen als jeugdgezondheidszorg, onderwijs, jeugdzorg.	Kinderen hebben recht op de bescherming en de zorg die nodig is voor hun welzijn. http://www.kinderrechten.nl Kinderen uit een gezin dat op het sociaal minimum zit, verdienen extra aandacht.	Ja (was "nee" in 2005) <i>Nota Actieplan Jeugd 2008-2013 (miv 1-1-2012 onderdeel van WMO beleidsplan)</i>	2
20.	Uw Gemeente draagt actief het belang van Art. 1 uit.	Er zijn hiervoor veel verschillende mogelijkheden. Zie www.art1.nl voor suggesties.	Ja <i>D.m.v. PR richting burgers en organisaties en aansluiting bij het regionale art. 1 bureau, worden burgers opgeroepen gevallen van discriminatie te melden.</i>	2
Subtotaal van de vragen gerelateerd aan sociaal beleid (maximale score 20)			2005: 13 (59%)	12 (60%)
Correcties: + 1 Omdat er wel een vastgelegd gehandicaptenbeleid is (zie vraag 16), hoewel formeel niet voor alle beleidsterreinen				13 (65%)

1.3 Deelverslag Internationale Samenwerking (IS)

Vragen beantwoord door:

Tjitske Zwerver (beleidsmedewerker IS en communicatie)

vragen 21-23, 25-27

Ine Botman (beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid)

vraag 24

+ interview met Tjitske Zwerver

+ Commentaar/suggesties gekregen van: Boudewijn Koene (Mörfelden-Walldorf), Mathilde Maier (Ndiza) en Nienke Brouwer (ex-Platform Duurzaam Wageningen en medeverantwoordelijke voor de analyse van de Lokale Duurzaamheidsmeter in 2005).

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
21.	Uw gemeente is een Millennium Gemeente en/of heeft een actuele beleidsnota op het gebied van internationale samenwerking. De gemeente onderkent daarmee het belang van internationale afspraken en vertaalt deze waar mogelijk door naar lokaal beleid.	Een 'Millennium Gemeente' is een gemeente die op één of meerdere manieren actief is of wil worden in de internationale strijd tegen armoede en dit bewust wil uitdragen (bron: VNG). www.millenniumgemeente.nl www.millenniumdoelen.nl	Ja <i>In 2010 aangemeld als Millennium Gemeente. Activiteiten: millennium gemeente raadsgroep, millenniumfietscaravaan, logo op afvalwagens, aankondigingen op gemeentepagina van activiteiten, etc De gemeente heeft ook kadernotitie IS.</i>	3
22.	In uw gemeente heeft een ambtenaar internationale samenwerking in zijn of haar takenpakket.	Bij grote gemeenten is dat vaak een aparte ambtenaar, bij kleinere gemeenten is dit vaak verwerkt in een functie van de afdeling voorlichting. In dat geval moet toch wel een taakomschrijving en uren	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Voor 0.4 ft. Dit is ongeveer hetzelfde als 2005, maar was daarvoor meer. Onder het takenpakket vallen de stedenbanden, projectrelaties, vriendschapsrelaties,</i>	2

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
		beschikbaar zijn.	subsidieaanvragen, e.d.	
23.	Uw gemeente heeft in haar jaarlijkse begroting structureel een budget voor internationale samenwerking en/of mondiale bewustwording gereserveerd.	Enige jaren geleden is 0,50 Euro per inwoner als richtlijn genomen voor het budget 'internationale samenwerking/mondiale bewustwording'. In het kader van de Millennium Gemeente campagne wordt waargenomen dat veel gemeenten een groter bedrag beschikbaar stellen.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>In 2011 €30.000 in gemeente begroting gereserveerd voor IS, plus €5.000 voor de Millennium Gemeente campagne(= €0,95 per inwoner). Dit is minder dan in 2005: €79.525 (€2,25 per inwoner). Dit komt omdat er sinds 2009 geen directe projectondersteuning meer is.</i>	2
24.	Uw gemeente is lid van ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives) en/of andere aan Agenda 21 gerelateerde netwerken zoals bijvoorbeeld de 'European Sustainable Cities en Towns campaign'.	ICLEI is de internationale vereniging van lokale overheden dat zich inspant om opvolging te geven aan internationale afspraken met betrekking tot milieu en ontwikkeling (Agenda 21). www.iclei-europe.org www.sustainable-cities.eu	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>De gemeente is wel lid van VNG-International. Via het klimaatverbond is de gemeente wel geassocieerd lid van Energie Cités (150 landen, >500 steden). Maar de gemeente is niet actief in internationale klimaatcontacten</i>	0 (1)
25.	Uw gemeente besteedt een gedeelte van dit budget aan voorlichting en bewustwording met betrekking tot mondiale vraagstukken.	Door te investeren in voorlichting en bewustwording kan de gemeente zorgen voor een groter draagvlak voor internationale samenwerking.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>D.m.v. het verlenen van subsidies aan lokale organisaties; activiteiten Wageningen Millennium Gemeente (zie vraag 21).</i>	2
26.	Uw gemeente of de door uw gemeente gesteunde organisaties, onderhouden één of meer relaties met andere gemeenten in ontwikkelingslanden en/of Europese transitielanden.	Op de website www.stedenbanden.nl wordt een overzicht gegeven van de stedenbanden die Nederlandse gemeenten onderhouden. Deelname VNG-programma's LOGO SOUTH en/of LOGO EAST is een andere concreet voorbeeld. www.vng-international.nl	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Projectrelatie met Ndiza in Rwanda);Stedenband relaties met Morfelden-Walldorf (Duitsland) en Gödöllö (Hongarije). Budget voor Ndiza verlaagd van €5500 naar €2500.</i>	1
27.	In de samenwerking met gemeenten en/of maatschappelijke organisaties in het Zuiden stuurt uw gemeente vooral op zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de partner.	Ruim 40 jaar ontwikkelingswerk heeft geleerd dat voor duurzame resultaten het accent bij ontwikkelingsprojecten vooral op <u>samenwerking</u> moet liggen, dat het initiatief en de verantwoordelijkheid bij de partner moet (blijven) liggen, en dat aandacht geschonken wordt aan lokale capaciteitsopbouw	Ja (was ook "ja" in 2005)	1
Subtotaal van de vragen gerelateerd aan IS (maximale score 12)			2005: 20 (100%)	11 (92%)

Totaalscore na correctie:

Onderdelen	Score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	Trend
Burgerparticipatie	8	13	62%	67%	-	±
Sociaal beleid	13	20	65%	59%	53%	±
Internationale samenwerking	11	12	92%	100%	86%	±
Totaal	33	45	73%	76%	70%	±

Bijlage 2: Vragenlijst Planet – ecologische dimensie

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Klimaat & energie,
- 2) Natuur & milieu en
- 3) Duurzaam waterbeheer

In totaal kon de gemeente 50 punten voor de vragenlijst PLANET behalen.

Deelvragenlijst 2.1: Klimaat en Energie

Vragen beantwoord door:

Ine Botman (beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid) alle vragen
 + Interviews met Ine Botman en Sanne Meelker (beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid), met Wim Haver (Energiek Milieu Advies en voorzitter van Energiewerkgroep Transition Towns Vallei)
 + Commentaar en suggesties van Ine Botman en Wim Haver op deelrapport

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
1.	Uw gemeente heeft een actueel klimaatbeleidsplan en geeft hieraan een hoge prioriteit.	Eind 2007 tekenden diverse ministeries en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een nieuw klimaatconvenant: het klimaatakkoord Gemeente en Rijk 2007-2011. In navolging hierop stimuleert de VNG gemeenten om een lokaal klimaatbeleid te realiseren. Actueel betekent aangepast aan het klimaatakkoord, dus van na 2007.	Ja <i>Klimaatbeleidsplan 2009-2012, heeft hoge prioriteit voor de gemeente. Er zijn acties ondernomen maar ook vertragingen o.a. werkzaamheden i.v.m. het grote zonne-energieproject (IKS2-project). Resultaten tussentijdse evaluatie van plan zijn nog niet bekend.</i>	2
2.	Uw gemeente heeft de ambitie om binnen een bepaalde termijn een klimaatneutrale gemeente te worden. ³²	In een klimaatneutrale gemeente, beter aangeduid met CO ₂ -neutrale gemeente, is de netto CO ₂ -uitstoot gelijk aan 0. Energiebesparing, duurzame energie en compensatie zijn middelen om dit doel te bereiken. Koplopers op dit gebied zijn Apeldoorn, Heerhugowaard, Tilburg, Groningen en Den Haag	Ja <i>Ambitie is Wageningen Klimaatneutraal in 2030</i>	3
3.	CO ₂ -monitoring: uw gemeente berekent jaarlijks de CO ₂ productie door burgers, bedrijven en de eigen (gemeentelijke) organisaties.	Hierbij gaat het erom dat de gemeente dit minimaal, op basis van globale modellen, doet. Er is een groeiende markt van gespecialiseerde adviesbureaus die hierin ondersteuning bieden (bijvoorbeeld BuildDesk, DE, Ecofys en DWA)	Ja (was "nee" in 2005) <i>Tweejaarlijks door Alliander (2008 nul-meting, 2010 nog niet vrijgegeven). Voor de gemeentelijke organisatie wordt de Milieubarometer gehanteerd. Vanaf 2009. Gegevens van 2010 nog niet volledig ingevoerd/ verwerkt dus geen vergelijking mogelijk.</i>	1
4.	Er is structureel budget gereserveerd op de begroting voor het klimaatbeleid.	Bij een structureel budget wordt er niet jaarlijks een afweging gemaakt maar is het een vast onderdeel van het budget voor minimaal een periode van 4 jaar.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>In meerjarenbegroting zijn extra middelen opgenomen, oplopend tot structureel €250.000 extra vanaf 2013, voor details zie H15 Klimaatbeleidsplan</i>	2

³² Ambitie voor klimaatneutrale gemeentelijke organisatie is opgenomen in lijst PROFIT

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
5.	Uw gemeente maakt gebruik van de SLOK regeling. (Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven)	Medio juli 2008 is de nieuwe uitkering SLOK geopend: Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven. Aanvragen voor een SLOK-uitkering kunnen bij SenterNovem worden ingediend. Voorheen was dit de BANS regeling. www.senternovem.nl	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>De gemeente maakt gebruik van SLOK met een pluspakket (€24,000 per jaar gedurende 4 jaar). Hiermee worden de projecten van het Klimaatsbeleidsplan (mede) gefinancierd.</i>	2
6.	Uw gemeente heeft een ambtenaar in dienst die specifiek aanstuurt op energiebesparing/ duurzame energie.	Meestal is deze persoon de energiecoördinator of klimaatcoördinator. Dit kan ook in samenwerking met buurgemeenten zijn.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Momenteel zijn 4 medewerkers voor respectievelijk 32, 28, 18 en 8 uur/wk met klimaat bezig (en daarnaast diverse medewerkers binnen hun eigen takenpakket). Dit is meer dan het aantal fte in 2005.</i>	2
7.	Uw gemeente communiceert klimaatproblematiek breed naar de bevolking, daarbij steun en verbreding zoekend voor haar klimaatbeleid. Dit uit zich in jaarlijks minimaal één voorlichtingsactiviteit gericht op het brede publiek.	Klimaatvoorlichting kan worden vormgegeven door bijvoorbeeld een pagina/artikel in de lokale krant, publieke deelname aan acties als bijvoorbeeld warme truiendag, klimaatstraatfeest etcetera. Ter inspiratie zie: www.hier.nu	Ja (was "nee" in 2005) <i>Minimaal één publieksactiviteit per jaar. Subwebsite over klimaat per 9 juni 2011 in de lucht. Momenteel participatief proces voor de routekaart naar klimaatneutraal.</i>	2
8.	In uw gemeente loopt een programma op scholen/ onderwijsinstellingen gericht op klimaat en energie.	Scholen kunnen deelnemen aan een diversiteit aan projecten om leerlingen actief bezig te laten gaan met klimaatproblematiek en mogelijkheden voor energiebesparing. Zie bijvoorbeeld: www.cio-scholen.nl	Ja (was "nee" in 2005) <i>Educatief via Het Groene Wiel. In 2010 zijn alle scholen voorzien van ramen met HR++ glas, thermostaatkranen op radiatoren, energiezuiniger verlichting en mechanische ventilatie met warmte terugwinning. In de MOP's sinds 2010 duurzaamheid in opgenomen: bij vervanging duurzame opties kiezen.</i>	2
9.	Uw gemeente stimuleert actief energiebesparende maatregelen bij haar inwoners (en huiseigenaren).	'Gemeenten spelen een belangrijke rol bij de communicatie over energie en milieu in het dagelijks leven.' Er is een groeiende markt van producten en diensten om gemeenten hierin te ondersteunen. www.milieucentraal.nl www.bespaardaar.nl	Ja (was "nee" in 2005) <i>Via Meer met Minder subsidie. Resultaat: 55% van 195 aanmeldingen heeft ≥ 20% bespaard op energiegebruik. Momenteel loopt een subsidieregeling "Buren besparen Energie". Step2Save project (energieadvies aan lage inkomensgroepen) opzetten met buurgemeenten is niet gelukt. Daarom ontwikkelt de gemeente nu een Wagenings alternatief.</i>	1
10.	Uw gemeente heeft meetbare doelen gesteld voor het aandeel van het lokale energieverbruik dat afkomstig moet zijn van hernieuwbare	De huidige regering ambiëert een aandeel van hernieuwbare energiebronnen van 20% in 2020. Gemeenten kunnen het eigen potentieel in kaart brengen en daarop ontwikkelingsambities	Ja <i>In voorbereiding. De samenleving kan aangeven op welke manier de doelen bereikt kunnen worden. Deze worden opgenomen in de definitieve routekaart, die de</i>	3

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	energiebronnen (zon, wind, biomassa, waterkracht, aardwarmte).	vaststellen.	<i>raad begin volgend jaar gaat vaststellen.</i>	
11.	In uw gemeente is sprake van een actieve en gestructureerde samenwerking op het gebied van klimaat/ energiebeleid.	Overleg met maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, woningcorporaties en andere stakeholders is van wezenlijk belang om het klimaatbeleid vorm te geven. Dit kan in de vorm van een lokaal of regionaal platform. Gestructureerd doelt op een formeel terugkerend overleg met agenda en notulering.	Nee (was "ja" in 2005) <i>Wel op ad hoc basis, maar niet structureel. Er is wel structureel overleg met de woningcorporaties en een paar keer per jaar met de coördinator duurzaamheid van Wageningen UR.</i>	0 (2)
12.	Uw gemeente is lid van het Klimaatverbond.	De Vereniging Klimaatverbond Nederland is een organisatie van gemeenten die ondersteuning biedt en samenwerking bevordert rond lokaal klimaatbeleid. (www.klimaatverbond.nl)	Ja <i>Wethouder Lex Hoefsloot is zelfs lid van de klankbordgroep van het Klimaatverbond die overlegt met de energiewoordvoerders van de Tweede Kamerfracties</i>	1
Subtotaal aan lokaal klimaatbeleid gerelateerde vragen (maximale score 23)			2005: 17 (68%)	21 (91%)
Correcties: + 1 voor de stevige verankering van het klimaatneutraal beleid + 1 voor de buitengewone inzet van met name de verantwoordelijke ambtenaar voor het duurzaamheidsbeleid - 1 voorgestelde doelstellingen (vraag 10) zijn nog niet zijn vastgesteld door de raad				22 (96%)

Deelvragenlijst 2.2: Natuur en Milieu

Dit gaat over behoud en versterken van de lokale flora en fauna (biodiversiteit) en overige ecologische of milieudiensten binnen de grenzen van de gemeente.

Vragen beantwoord door:

Johan Saleming (senior adviseur beheer openbare ruimte) vraag 13, 14 en 20
 Angelina Heijna (beleidsmedewerker ecologie) vraag 15-19
 Toine Poelmans (beleidsmedewerker lokaal onderwijs) vraag 21
 Ine Botman (beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid) vraag 22

+ Aanvullende telefonische en schriftelijke inlichtingen van Lilian Oostveen (management assistente Team Stadsbeheer/Team Stadsvoorzieningen), Richard van Vliet (Teammanager ingenieursbureau), Angelina Heijna, Henk de Jong (ambtenaar ruimtelijke ordening, coördinator oost) en Wilma Pol (senior beleidsmedewerker ruimtelijke ordening, intermediair Food Valley).

+ Commentaar en suggesties van Ronald Busman (voorzitter WMO). Rob Janmaat (voorzitter Mooi Wageningen), Monique Heger (voorzitter Stichting Wageningse Eng), Theo Edelman (voorzitter Territoriale Adviescommissie Wageningse Eng), Anton Nigten (Platform Duurzaam Wageningen)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
13.	De gemeente geeft binnen haar beleid met betrekking tot groenbeheer expliciet ruimte aan ecologisch beheer.	Bekende voorbeelden zijn ecologisch berm- en oeverbeheer waar ruimte wordt gegeven aan natuurlijke ontwikkeling en gestreefd wordt naar een vergroting van de biodiversiteit.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Wageningen bezit certificaat Goud van Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Beleid moet wel versoberen o.i.v. bezuinigingen.</i>	2
14.	In uw gemeente is een bomenbeleid	Het gaat om de combinatie van beleidsuitgangspunten wat	Nee (was "ja" in 2005) <i>In het kader van het nog op te</i>	0 (2)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	vastgesteld.	betreft bescherming- en voorwaarden voor kappen van bomen en hoe deze worden uitgevoerd en toegepast in de praktijk.	<i>stellen Groenbeleidsplan worden bomen wel meegenomen. Visie wordt opgesteld m.b.v. externe begeleiding.</i>	
15.	In uw gemeente is een beleidsambtenaar die natuur- en biodiversiteitbehoud in zijn of haar takenpakket heeft.	Sommige grotere gemeenten hebben een 'eigen' bioloog/ ecoloog. In kleinere gemeenten is het ook mogelijk om, bijv. in gewestelijk verband, te werken met een ambtenaar specifiek voor natuur en biodiversiteit.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Voor 0,5fte.</i>	2
16.	Uw gemeente heeft beschikking over een actueel overzicht van plant- (flora) en diersoorten binnen haar grenzen.	De gemeente dient hiertoe een inventarisatie van de voorkomende plant- en diersoorten binnen de gemeentegrenzen in bezit te hebben. Die inventarisatie kan heel goed samen met (lokale) natuurgroepen gedaan zijn.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Gemeente is geabonneerd op de Nationale databank flora en fauna (NDFP), maar deze geeft alleen een totaal inventarisatie en geen details over de locatie van bijzondere soorten bijvoorbeeld.</i>	1
17.	De gemeente houdt de 'rode lijstsoorten' bij die binnen de gemeentegrenzen voorkomen.	Rode lijsten zijn lijsten van planten en dieren die bedreigd worden met uitsterven en daarom wettelijk een beschermde status hebben. Voor de gemeente is het van belang om te weten waar mogelijk 'rode lijstsoorten' zich bevinden, bijv. in verband met bouwplannen of infrastructurele werken.	Nee (was "ja" in 2005) <i>De "natuurwaardenkaart" die hiervoor gebruik wordt is sinds 2004 niet meer bijgewerkt, er is geen meldpunt voor bijzondere soorten en er is ook nog geen bruikbaar alternatief. Wordt wel aan gewerkt.</i>	0 (1)
18.	De gemeente voert gerichte actie om de leefomgeving van beschermde dieren en planten veilig te stellen en/of te verbeteren.	Inspanningen voor behoud van de lokale biodiversiteit zijn bijvoorbeeld het graven van poelen voor amfibieën of het aanleggen van ecoducten.	Nee (was "ja" in 2005) <i>Hier zijn geen recente voorbeelden van. De gemeente heeft officieel wel als ambitie om twee ecologische verbindingzones aan te leggen. De ene is in uitvoering, de andere vertraagd door provinciale subsidiestop</i>	0 (1)
19.	Uw gemeente compenseert bij het uitvoeren van bouwplannen verloren gegaan groen door elders natuurfuncties te versterken.	Er bestaan voorbeelden van geïntegreerde gebiedsontwikkelingen waarbij de bouw als financiële drager dienstbaar is aan het versterken van natuurfuncties (groen en blauw).	Nee (was "ja" in 2005) <i>Er wordt wel gedacht over het oprichten van een Groencompensatiefonds</i>	0 (1)
20.	Uw gemeente gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen bij groenbeheer en onderhoud van de bestrating.	Een belangrijk nadeel van het gebruik van bestrijdingsmiddelen is dat resten ervan steeds vaker in het oppervlakte- en grondwater worden aangetroffen. Het mag dan wel in het groenbeheer zelf relatief goedkoop zijn, maar de rekening wordt elders betaald, bijv. in het verwijderen van giftige bagger.	Ja (was ook "ja" in 2005)	1
21.	Uw gemeente heeft een structureel budget voor 'Leren voor Duurzame	NME-diensten zijn een belangrijke verbindende schakel tussen mondiale, nationale en lokale doelstellingen en de burger op het gebied van	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Via Het Groene Wiel. Gemeentebijdrage (subsidie) bedraagt circa €200.000,-. In 2005 was dit een ander bedrag, omdat het Groene Wiel</i>	2

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	Ontwikkeling/Natuur en Milieu Educatie'	duurzame ontwikkeling. Ref: www.lokale-nmc.nl	<i>toen nog onderdeel van de gemeentelijke organisatie was (nu van Veldwerk Nederland). De verleende diensten zijn hetzelfde gebleven.</i>	
22.	De zeespiegel stijgt, de bodem daalt en het klimaat verandert. Uw gemeente heeft inzicht in, of is bezig met het in kaart brengen van de mogelijke gevolgen van dergelijke veranderingen en de benodigde maatregelen voor adaptatie.	Klimaatverandering zal invloed hebben op ruimtelijke en stedenbouwkundige plannen, waterbeheer en gezondheidszorg. gemeenten en rijk zijn bezig de verschillende opties voor adaptatie te inventariseren. Ref.: klimaatakkoord	Nee <i>Voor water (tekort en overlast) gaat men er van uit dat het systeem nu voldoende robuust is en kan meegroeien met de verwachte ontwikkelingen. Ook is er naast andere (op te starten?) studies een voorstudie gaande over het aanleggen van een Delta/ Grebbedijk. Met de verwachte hitte in de stad wordt nog niet echt rekening gehouden.</i>	0 (2)
Subtotaal aan natuur- en milieubeheer gerelateerde vragen (maximale score 15) (was 9 + 13 = 22)			2005: 6+7= 13 (59%)	8 (53%)

Deelvragenlijst 2.3: Waterbeheer

Vragen beantwoord door:

Richard van Vliet (Teammanager ingenieursbureau) alle vragen + telefonische toelichting
+ Aanvullend commentaar en suggesties van Anton Nigten (Platform Duurzaam Wageningen)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
23.	Uw gemeente beschikt zelf of in regionaal verband over een integraal waterplan dat is samengesteld met grote betrokkenheid van maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en andere instellingen.	Duurzaam waterbeheer brengt alle aspecten van het watergebruik en -beheer samen in één integraal waterplan. Daarmee geeft uw gemeente aan hoe 'water' een rol speelt in alle beleidsvelden, wat haar ambities zijn en hoe het samenspel is met de burgers, bedrijven, waterschappen, zuiveringsschap en andere betrokkenen.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Opgesteld in 2005 i.s.m. het waterschap Vallei & Eem. 25 jaar geldig. Geen cyclisch plan dus geen systematische herziening (alleen ad hoc en op details)</i>	2
24.	In uw gemeentelijk rioleringsplan wordt uitgegaan van de trits 'preventie, scheiden, zuiveren'.	Voor een positief antwoord zal de trits 'preventie, scheiden en zuiveren' heel duidelijk aangegeven worden in beleid en uitvoering rond rioleringsplannen.	Ja (was "nee" in 2005) <i>In 2005 30% ontkoppeld, nu 36% vnl. door nieuwbouw. Er wordt vooral ingezet op infiltratie van regenwater.</i>	2
25.	De gemeente voert een actief voorlichtingsbeleid naar de bevolking op het gebied van waterbesparing.	Besparing van het watergebruik (zo'n slordige 120 liter per dag per persoon) is heel goed mogelijk. Een waterbesparende douchekop, een zuinig toilet, de aanschaf van een regenton zijn slechts een paar ideeën die zonder hoge kosten tot grote besparingen kunnen leiden. Een duidelijke invulling van het aspect 'preventie'.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Met het waterloket en door de mensen van duurzaamheid. Door gedifferentieerd rioolrecht afhankelijk van drinkwaterverbruik en waterbesparingsacties. Zie gemeentewebsite.</i>	2
26.	Uw gemeente adviseert bedrijven op het gebied van waterbesparing.	Veel bedrijven hebben een groot watergebruik. De horeca, metaalbedrijven, landbouw- en veeteeltbedrijven zijn daar goede voorbeelden van. De Milieudienst Amsterdam wijst bedrijven door met behulp	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Alleen de WUR is grootverbruiker. Gemeente speelt hierin geen actieve</i>	0 (1)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
		van een kleine checklist. De waterleidingbedrijven kunnen voor een gratis 'scan' zorgen bij een bedrijf dat veel water gebruikt. Een duidelijke invulling van het aspect 'preventie'.	<i>rol.</i>	
27.	Uw gemeente gaat in het waterbeheer uit van de trits 'vasthouden, bergen, afvoeren'.	Het waterbeheer, volgend op de adviezen van de Commissie Waterbeheer 21ste eeuw, gaat uit van deze trits. Water vasthouden doe je bijv. door ervoor te zorgen dat afstromend regenwater eerst in een plantsoen of open grond terechtkomt. 'Bergen' betekent dat de gemeente zorgt voor voldoende ruimte om (pieken) afstromend water op te vangen, bijv. in ruime sloten met een langzaam oplopend talud. Afvoeren naar elders.	Ja (was ook "ja" in 2005) Zie <i>waterplan</i>	2
28.	Uw gemeente heeft, bij de aanleg van stoepen, wegen en parkeerplaatsen, een beleid gericht op het zoveel mogelijk 'open' houden van de bodem zodat regenwater kan infiltreren.	Sommige wijken lijken wel totaal verhard te zijn. Het regenwater kan maar één kant op en dat is het riool in. Dat kan anders. Bijvoorbeeld door stoepen wat minder breed te maken, door openbaar groen te stimuleren waar afstromend water ook in kan lopen, door op parkeerplaatsen materiaal te gebruiken dat ruimte open laat voor vegetatie.	Ja (was "nee" in 2005) <i>Water(infiltratie) speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van nieuwe gebieden.</i>	1
29.	Verharde oppervlakten in uw gemeente worden gecompenseerd met mogelijkheden voor extra wateropvang.	Bij de aanleg van een verhard oppervlak (wijk, weg, kassen o.i.d.), wat zorgt voor versnelde afvoer bij hevige buien) vindt bijv. compensatie plaats in de vorm van wateropslag. Deze compensatie wordt primair binnen het plangebied gezocht en pas secundair buiten dat gebied. Ook hier is sprake van een uitwerking van het concept 'vasthouden en bergen'.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Geplande 13ha wateroppervlak ter compensatie van verharde oppervlaktes is bijgesteld naar 6 ha: 4ha Kortenoord en 2ha in Nudepark2. Van meer wordt geen effect verwacht.</i>	1
30.	Uw gemeente reserveert gebieden voor regionale seizoensberging van water.	De zomers kunnen extreem droog worden door klimaatverandering. Hoogheemraadschappen en waterschappen hebben dan de grootste moeite om de 'boezem' op peil te houden. Maar ook voor de landbouw, natuur en voor de bewoonde omgeving (zeker als het om fundamenten van hout gaat), is het belangrijk om het grondwaterpeil zo hoog mogelijk te houden. Daarvoor is 'opslag' in het natte seizoen belangrijk.	Nee (was "nee" in 2005) <i>Wageningen ligt op de helling. Stroomafwaarts heeft het waterschap voor berging gezorgd. Watertekort in de toekomst wordt opgelost door effluent van de zuivering Bennekom in het watersysteem van Wageningen in te laten.</i>	0 (1)
Subtotaal aan water gerelateerde vragen (maximale score 12)			2005: 11 (55%)	10 (83%)

Totaalscore na correctie:

Onderdelen	score	maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	trend
Klimaat en Energie	22	23	96%	68%	55%	+
Natuur en Milieu	8	15	53%	59%	78%	±
Waterbeheer	10	12	83%	55%	57%	+
Totaal	40	50	80%	64%	58%	+

Bijlage 3: Vragenlijst Profit – economische dimensie

De vragenlijst bestaat uit drie thema's:

- 1) Duurzame overheid,
- 2) Duurzame mobiliteit en
- 3) Duurzaam bedrijfsleven

In totaal kon de gemeente 50 punten voor de vragenlijst PROFIT behalen.

Deelvragenlijst 3.1: Duurzame bedrijfsvoering gemeente

Binnen dit thema werd ingegaan op twee belangrijke rollen die de (lokale) overheid kan spelen om duurzaam ondernemen te bevorderen: ten eerste heeft zij een voorbeeldfunctie en ten tweede vormt de overheid in zijn geheel een invloedrijke marktpartij.

Vragen beantwoord door:

Ine Botman (Beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid)

vragen 1 en 2

Rike van der Wiel (Beleidsmedewerker milieu en duurzaamheid)

vragen 3 t/m 18

+ Aanvullende telefonische toelichting van Rike van der Wiel, Hans Rothuis (teammanager facilitair management), Richard van Vliet (teammanager ingenieursbureau), Anton Nigten (Platform Duurzaam Wageningen), en Nienke Brouwer (ex-Platform Duurzaam Wageningen en medeverantwoordelijke voor de analyse van de Lokale Duurzaamheidsmeter in 2005)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
1	Uw gemeente heeft meetbare doelen gesteld voor energiebesparing bij de gebouwen in gemeentelijk eigendom en/of beheer.	Deze vraag doelt op al het energiegebruik waar de gemeente direct of indirect de financiële lasten voor draagt. Dus behalve het gemeentehuis en gemeentelijke diensten vallen hieronder eveneens scholen, welzijnscentra, gymzalen en dergelijke waarvan de energierekening via het gemeentefonds wordt betaald (en waarvoor dus eisen gesteld kunnen worden).	Ja/nee (was "nee" in 2005) <i>Doelstelling is 16 % besparing in stadhuis, stadskantoor en stadswerf in 2012. Geen meetbare doelen voor gebouwen die niet in eigen beheer zijn. Duurzaamheid nu wel vast onderdeel van MOPs³³ van scholen, nog niet van andere gebouwen die niet in eigen beheer zijn</i>	2
2	Uw gemeente heeft de ambitie vastgesteld om zelf als organisatie uiterlijk in 2015 klimaatneutraal te zijn.	Eerste logische stap op weg naar klimaatneutrale gemeente ³⁴ . Klimaatneutraal, of beter CO ₂ -neutraal, betekent dat de netto CO ₂ -uitstoot van de eigen bedrijfsvoering gelijk is aan 0. (Ref: klimaatakkoord)	Ja <i>Zelfs vanaf 2012</i>	2
3	Uw gemeente heeft formeel vastgelegd dat duurzaamheid het uitgangspunt is van haar inkoopbeleid.	In 2007 is via het klimaatakkoord afgesproken dat gemeenten streven naar 75% duurzaam inkopen in 2010 en 100% in 2015. Het streven van individuele gemeenten naar het sneller behalen van deze doelen wordt aangemoedigd. (Ref.: Klimaatakkoord)	Ja (was "nee" in 2005) <i>Duurzaam inkopen is wel formeel beleid maar wordt nog niet structureel in praktijk gebracht. Wageningen streeft naar 100% duurzaam inkopen in 2015, maar huidige % is niet bekend.</i>	1
4	De gemeente heeft de Verklaring Duurzaam Inkopen van Senternovem ondertekend.	De intentieverklaring duurzaam inkopen is een eenvoudig statement dat formeel bevestigt dat de gemeente duurzaamheid serieus neemt en meeneemt bij het inkoopproces.	Ja <i>In 2005 was dit nog niet getekend</i>	1
5	Uw gemeente hanteert criteria voor duurzaam inkopen door ze concreet en transparant mee te wegen in alle	Dit betekent dat als een inkoper van de gemeente een offerte aanvraagt bij verschillende partijen hierin systematisch duidelijk wordt aangegeven dat en op welke wijze duurzaamheidscriteria mee zullen	Ja/nee (was "ja" in 2005, omdat dit gold voor aankopen binnen het Convenant Duurzaam Bouwen en daar het meeste geld in om ging.) <i>Dit gebeurt bij een deel van</i>	0 (1)

³³ Meerjarig Onderhoud Plan

³⁴ Vraag 2 in vragenlijst Planet gaat in op de ambitie om binnen het grondgebied klimaatneutraal te worden.

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	aanbestedingstrajecten	wegen in de selectieprocedure.	<i>de trajecten, maar niet structureel voor alle trajecten</i>	
6	Uw gemeente hanteert de criteria voor duurzaam inkopen voor zowel primaire als secundaire inkopen.	De primaire inkopen zijn zaken als stoeptegels, verkeerslichten, plantmateriaal, et cetera. Zaken die veelal in grote hoeveelheden worden ingekocht en vaak zijn uitbesteed aan onderaannemers. Secundaire inkopen zijn facilitair aan het functioneren van het gemeentelijk apparaat. De koffiemachine, de inrichting van het gemeentehuis, e.d. Hier zijn vaak verschillende inkopers actief.	Ja (was "nee" in 2005) <i>Zowel voor primaire als secundaire inkopen maar niet voor alle.</i>	1
7	Er is een budget voor de meerprijs van een duurzame aanbesteding, zodat de kosten voor aanschaf minstens 5% meer dan de prijs van het niet-duurzame product mag zijn.	Door het hanteren van criteria voor duurzaam inkopen kan het gebeuren dat de aanbesteding iets duurder uitvalt. Veelal moeten inkopers zo 'goedkoop' mogelijk aanbesteden waardoor de criteria voor duurzaam inkopen wel gehanteerd worden maar niet leiden tot veel meer duurzame inkopen.	Nee (was ook "nee" in 2005)	0 (2)
8	De inkopers van uw gemeente hebben kennis van duurzame inkoopprocessen en worden regelmatig bijgeschoold.	SenterNovem, VNG en andere partijen organiseren regelmatig training- en ontmoetingsdagen over duurzaam inkopen.	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Een deel van de inkopers heeft de kennis. Er is geen scholingstraject, wel plannen hiervoor.</i>	0 (1)
9	Uw gemeente koopt voor haar eigen gebruik 100% groene stroom in (verlichting, gebouwen et cetera).	Groene stroom is duurzaam opgewekte elektriciteit. Dat kan zijn met behulp van windenergie, zonne-energie, biomassa-energie, of combinaties daarvan. (bron: VROM, SenterNovem)	Ja (was ook "ja" in 2005)	1
10	Uw gemeente hanteert bij de inkoop van bedrijfskleding milieu- én sociale criteria.	Gemeenten kunnen bij een aanbesteding of gunning voor het aanschaffen van bedrijfskleding sociale en milieucriteria in acht nemen.	Nee (was ook "nee" in 2005)	0 (1)
11	Bij aanschaf van bedrijfsauto's speelt duurzaamheid een belangrijke rol en wordt uitgegaan van auto's met minimaal een A of B label.	Steeds meer gemeenten kiezen voor relatief schone auto's. Ref SenterNovem. Onderdeel klimaatakkoord NB Bij gebruik van groen gas vraag met 'ja' beantwoorden.	Ja (was "nee" in 2005) <i>Aanschaf aardgasauto's die op groengas³⁵ gaan rijden.</i>	1
12	Voor eigen projecten is de gemeente verplicht om alleen gebruik te maken van hout met het FSC-keurmerk of vergelijkbaar (zowel bij bouwprojecten als bij groenvoorzieningen)	FSC en PEFC zijn mondiaal toegepaste certificering systemen. Deze keurmerken garanderen dat het hout afkomstig is uit duurzaam beheerde bossen. REF www.inkoopduurzaamhout.nl	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Dit is vastgelegd in kwaliteitshandboek openbare ruimte, en wordt ook gevraagd voor uitbestede projecten, maar dit laatste op basis van vrijwilligheid (via Convenant Duurzaam Bouwen)</i>	1
13	Binnen de gemeente wordt standaard dubbelzijdig geprint en	De milieu én economische winst van dubbelzijdig gebruik van papier spreekt voor zich.	Ja	1

³⁵ Herkomst van groengas is wel belangrijk: het is wenselijk als het van organisch afval komt, zoals snoeihout of sloophout, of van menselijke fecaliën. Als biomassa geproduceerd wordt met behulp van landbouwgewassen is het de vraag in hoeverre het dan de plaats van voedselgewassen of natuur inneemt. Bij biogas van dierenmest ontsnapt vaak veel methaan uit de installaties, wat een extreem krachtig broeikasgas is. Ook is mest in een duurzaam landbouwsysteem nodig om de bodemvruchtbaarheid op peil te houden.

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	gekopieerd.			
14	Al het papier dat uw gemeente gebruikt is afkomstig uit duurzame bronnen, d.w.z.: gerecycled papier en niet chloorgebleekt, of papier met het FSC-keurmerk en niet chloorgebleekt.	Gedoeld wordt op papier dat wordt ingekocht om op te printen en te kopiëren en papier voor drukwerk. Naast FSC wordt als vergelijkbaar erkend: PEFC Duitsland of PEFC Finland. Deze kenmerken staan op de pakken papier die de gemeente gebruikt. Deze eisen worden doorgegeven aan drukkers die in opdracht van de gemeente werken.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Er wordt FSC-keurmerk papier gebruikt</i>	1
15	In het gemeentehuis wordt koffie en thee geschonken met het Max Havelaar keurmerk of vergelijkbaar.	Max Havelaar is het erkende keurmerk voor fairtrade. Organische of biologische koffie en/of thee mag eveneens met ja worden beantwoord.	Ja/nee (was "ja" in 2005) <i>Koffie wel, thee niet</i>	0 (1)
16	Uw gemeente zorgt ervoor dat er een breed assortiment duurzame producten wordt aangeboden in de eigen kantine en/of de catering bij speciale gelegenheden.	Dit betreft zowel biologische als fairtrade producten betreffen. Biologische of duurzame catering is een groeiende markt. Breed assortiment betekent meer dan 50% van het volume. Gedacht kan worden aan: zuivelproducten, vleeswaren, fruit, graanproducten, wijn, hapjes, chocolade(letters).	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Enkele producten</i>	0 (1)
17	De gemeente kiest er bewust voor dat in ieder geval een deel van haar financiële reserves op duurzame wijze worden beheerd.	De eisen van de Wet FIDO beperken de mogelijkheden van overheden om te kiezen voor duurzaam bankieren. Financiële instellingen spelen echter in toenemende mate in op de vraag naar producten die zowel duurzaam zijn als voldoen aan de wet FIDO. Zie eveneens: www.eerlijkebankwijzer.nl . De Eerlijke Bankwijzer geeft aan hoe banken scoren op natuur, klimaat, mensenrechten, wapens, corruptie en betrouwbaarheid.	Nee (was ook "nee" in 2005)	0 (1)
18	Uw gemeente ambiëert op een aangegeven termijn Fairtrade Gemeente te worden.	De campagne Fairtrade Gemeente is een effectief middel voor de gemeente om haar duurzaam inkoopbeleid verder uit te dragen. Om Fairtrade Gemeente te worden, moeten de gemeente en haar inwoners actief zijn in het bevorderen van eerlijke handel. Zie voor de criteria waaraan voldaan moet worden www.fairtradegemeente.nl	Ja <i>Sinds 2010 intentie om Fairtrade gemeente te worden. Werkgroep opgericht o.l.v. Gabriel Flink (zie website).</i>	3
Subtotaal van de vragen gerelateerd aan duurzame bedrijfsvoering gemeenten (maximale score 23)			2005: 9 (32%)	15 (65%)
Correcties: - 1 omdat maatregelen en doelstellingen niet voor alle gemeentelijke gebouwen gelden (vraag 1) + 1 omdat er voor sommige producten/diensten wel duurzaamheidscriteria worden toegepast (vraag 5) en er wel Fairtrade koffie geschonken wordt (vraag 15)				15 (65%)

Deelvragenlijst 3.2: duurzame mobiliteit

Goede bereikbaarheid is een belangrijke factor voor economische ontwikkeling. De onderstaande vragen zijn gericht op het stimuleren van een zuinige en schone mobiliteit. Enkele vragen zijn eveneens gericht op het bevorderen van verkeersveiligheid.

Vragen beantwoord door:

Marco van Burgsteden (beleidsmedewerker Mobiliteit) alle vragen

+ Aanvullende telefonische toelichting van Marco van Burgsteden, en commentaar en suggesties van Judica Velema (vertegenwoordigster Fietsersbond)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
1 9	In uw gemeente is het terugdringen van CO ₂ -uitstoot en verbetering van de luchtkwaliteit onderdeel van het beleid op verkeer & vervoer (mobiliteitsbeleid).	Vaak gaat het gemeentebestuur op verkeer en vervoer over doorstroming, oplossen van knelpunten, verminderen van geluidshinder en vervuiling. Maar gaat het ook over het verminderen van de uitstoot van CO ₂ ? De mobiliteitsector is verantwoordelijk voor ca 20% van de broeikasgassen. Maatregelen bij verkeer en vervoer leiden, naast een vermindering van de CO ₂ -uitstoot, tot een betere luchtkwaliteit en minder geluidsoverlast.	Ja (was "nee" in 2005) <i>Onderdeel van Klimaatbeleidsplan. De concretisering in een gemeentelijk mobiliteitsplan volgt in 2011/2012</i>	2
2 0	De gemeente heeft een actief beleid op meer gebruik van het openbaar vervoer en de fiets.	Zijn er bijvoorbeeld concrete maatregelen geformuleerd? Met hieraan gekoppeld concrete (controleerbare) doelstellingen waarin wordt aangegeven hoeveel het gebruik van openbaar vervoer of fiets zou moeten toenemen?	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Wageningen is trekker van 'De Bereikbare Vallei' (sinds 2010, dus in startfase)</i>	2
2 1	Uw gemeente stimuleert actief het autodelen	Volgens SenterNovem zijn autodeelvoorzieningen nu beschikbaar in 25% van de gemeenten. De gemeenten kan een rol spelen in het starten of uitbreiden van deze voorzieningen.	Ja <i>Deelauto projecten krijgen een voorkeursbehandeling in parkeerbeleid. Er wordt voor geadverteerd op de gemeente- klimaatpagina</i>	1
2 2	De gemeente maakt gebruik van het advies van de fietsersbond en/of belangengroepen om de inrichting van de openbare ruimte voor langzaam verkeer te verbeteren	De lokale afdeling van de fietsersbond en initiatieven als een 'stoepenpatrouille' houden een gemeente scherp wat betreft verkeersveiligheid en conform van de inrichting voor voetgangers, fietsers, rolstoelgebruikers en ander langzaam verkeer.	Nee (was ook "nee" in 2005)) <i>Wel meegedaan met laatste Fietsbalans in 2009. Incidenteel overleg met Fietsersbond</i>	0 (1)
2 3	In uw gemeente is meer dan de helft van de woonstraten als 30 km zone aangewezen.	De vraag doelt op woonwijken, omgeving van scholen, winkelstraten en andere gebieden waar veel voetgangers, fietsers en spelende kinderen zijn. Deze worden ook wel aangeduid als 'verblijfsgebieden'.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Richting de 80%.</i>	1
2 4	Uw gemeente heeft sinds 2005, met de verschillende groepen burgers en bewoners, een analyse gemaakt van de knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid, verkeersdruk en bereikbaarheid.	Het gaat er hierbij om dat verkeersbeeld en de verkeersbeleving regelmatig wordt geactualiseerd.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>In 2005/2006 is de bovenbuurt aangepakt. 2006/2007 omgeving Grintweg. In 2009/2010 is met Noordwest uitgebreid geanalyseerd.</i>	2
2 5	Bij alle scholen zijn speciale voorzieningen getroffen voor het veilig maken van aan- en afvoerroutes en oversteekplaatsen.	Naast fysieke voorzieningen kan hierbij eveneens het stimuleren van de deelname aan een jaarlijkse actie als 'met de voet en fiets' naar school gelden.	Nee (was "ja" in 2005) <i>Niet bij alle scholen (wel meer dan 70%) De gemeente wil dat de scholen hier ook een rol in vervullen. Niet alle scholen willen dit.</i>	0 (1)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
2 6	Tijdens de huidige beleidsperiode doet uw gemeente jaarlijks mee aan 'De Week van de Vooruitgang'.	Waar eerder sprake was van een 'autovrije dag' is nu sprake van een hele week waarin diverse activiteiten worden georganiseerd. De Week van de Vooruitgang biedt diverse mogelijkheden om duurzame mobiliteit onder de aandacht te brengen. www.weekvandevooruitgang.nl	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>In 2011 zal de gemeente waarschijnlijk mee doen.</i>	0 (1)
Subtotaal van de vragen gerelateerd aan duurzame mobiliteit (maximale score 11)			2005: 6 (54%)	8 (72%)
Correctiepunten: +1 voor alle inspanningen om mobiliteits CO2 uitstoot terug te dringen, m.n. van het ambtenarenapparaat (vraag 19-21) -1 omdat er nog weinig concrete maatregelen in uitvoering zijn en (nog) geen meetbare doelstellingen (vraag 20) +1 Omdat schoolverkeersexamen ondersteund wordt en inrichting rond scholen prioriteit heeft als daar aanleiding toe is (vraag 25)				9 (82%)

Deelvragenlijst 3.3: Duurzaam ondernemen of MVO

(met accent op Duurzaam Bouwen)

Vragen beantwoord door:

Jolanda van Wijk (adviseur loket ruimte)

vraag 27 en 28

Ine Botman (Beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid)

vragen 29-32

Irene Oosterkamp (Beleidsmedewerker klimaat en duurzaamheid)

vraag 33-37

+ Aanvullende telefonische toelichting van Irene Oosterkamp, Jolanda van Wijk, Ine Botman en Rob Derksen (milieutechnisch beleidsmedewerker handhaving)

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
2 7	Uw gemeente heeft een MVO-platform of stimuleert de oprichting van een MVO-platform	Lokale overheden kunnen samen met bedrijven MVO-projecten opstarten en zo maatschappelijke problemen breed aanpakken. Ref: MVO-Nederland	Nee <i>Een derde Ecoprofit traject mislukte omdat het niet mogelijk was om voldoende bedrijven te vinden die mee wilden doen</i>	0 (1)
2 8	Uw gemeente heeft een centraal aanspreekpunt voor ondernemers (ondernemersloket) waar MVO-advies deel uitmaakt van het dienstenpakket richting ondernemers.	Ondernemers die met MVO aan de slag willen, kunnen daarbij de hulp van lokale overheden goed gebruiken. U kunt bedrijven inzicht geven in hun eigen MVO-prestaties. En u kunt ondernemers adviseren welke vervolgstappen ze kunnen nemen. Ref: MVO-Nederland	Nee <i>De gemeente Wageningen heeft wel een ondernemersloket maar adviseert ondernemers niet op het gebied van duurzaamheid. Alleen conform de wettelijke eisen.</i>	0 (1)
2 9	Voor de gemeente is duurzaamheid uitgangspunt bij de inrichting en het beheer van haar bedrijventerreinen. Dit is neergelegd in de beleidsplannen en uitvoeringsplannen rond deze terreinen	Ook wel 'duurzaam parkmanagement' genoemd. Als een bestaand terrein wordt verduurzaamd spreekt men vaak over "duurzame revitalisering". Onderdeel hiervan kan zijn een collectieve aanpak van het vervoersmanagement en/of het gezamenlijk inkopen van duurzame energie. Zie voor meer informatie: www.duurzamebedrijventerreinen.nl	Ja/Nee (was "ja" in 2005) <i>Bij nieuwe bedrijventerreinen geldt het beleid voor Duurzame Gebiedsontwikkeling (DuGo); Er is geen beleid voor (revitalisering van) bestaande bedrijventerreinen.</i>	2
3 0	Uw gemeente stimuleert energiebesparing bij bedrijven.	Voor elk type bedrijfsleven zijn weer andere mogelijkheden. Een winkel met veel verwarming, een open deur en veel verlichting,	Ja (was "ja" in 2005) <i>Zie 27. Er lopen verschillende trajecten (ook provinciaal) met bijvoorbeeld WUR en</i>	1

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
		vraagt iets heel anders dan een kantoorgebouw of een productiebedrijf. Er zijn dan ook voor al de verschillende sectoren instrumenten ontwikkeld. Het Energiecentrum stelt specifiek informatie en scans ter beschikking voor het MKB: www.energiecentrum.nl	<i>supermarkten. Energiebesparing bij bedrijven is een van de deelprojecten bij het IKS2-zonne-energieproject³⁶. Het is de bedoeling om na de zomer structureel speciale energiebezoeken aan aantal bedrijven te gaan brengen (door milieudienst ZO Utrecht), om met een quickscan bedrijven te stimuleren, maar met de stok van handhaving achter de deur. Er zou jan 2012 ½ fte extra capaciteit komen voor stimulering van bedrijven (o.a. aandacht voor open winkelpuien), maar dit wordt vanwege de bezuinigingen opgeschoven tot januari 2013.</i>	
31.	Uw gemeente controleert en handhaaft actief dat bedrijven energiebesparende maatregelen nemen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar.	In het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten als bevoegd gezag op basis van de Wet Milieubeheer vooral bij de niet deelnemers aan het MJA-convenant de naleving van energievoorschriften handhaven. Het gaat hierbij om bedrijven met een energieverbruik van meer dan 25000 m3 aardgas (equivalenten) per jaar of 50.000 kWh per jaar. Zie eveneens www.meermetminder.nl	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Zie hierboven: speciale energiebezoeken (quickscans) voor stimulering, met de stok van handhaving achter de deur (op grond van "Activiteitenbesluit" of Milieuwetgeving). Op dit moment gebeurt het nog zeer beperkt.</i>	1
32.	Uw gemeente heeft meetbare doelen gesteld voor energiebesparing bij bestaande bouw.	Nederland heeft als ambitie neergelegd dat: - vanaf 2020 2,4 miljoen bestaande woningen en kantoren blijvend 30% minder energie gaan verbruiken ten opzichte van 1990 . - in 2020 2,4 miljoen bestaande woningen en kantoren minimaal een Energielabel B hebben, óf twee klassen gestegen zijn (bijvoorbeeld van F naar D).	Nee (was ook "nee" in 2005) <i>Tot nu toe niet, maar moet wel in Routekaart komen</i>	0 (2)
33.	Uw gemeente heeft meetbare ambitieuze doelen gesteld voor energiebesparing bij nieuwbouw.	Ambitieuze = die gelijk zijn aan of verder gaan dan de afspraken in het Klimaat akkoord (gaat dus duidelijk verder dan het geldende bouwbesluit). Klimaatakkoord: het streven is dat in 2020 de nieuwbouw energieneutraal is en dat het energieverbruik van woningen en gebouwen in 2020 met meer dan 50% is verlaagd. Doelen EPC: 0,6 in 2011, 0,4 in 2015	Ja (was "nee" in 2005) <i>In het klimaatbeleidsplan van de gemeente Wageningen (DuGo beleid, p.38-39), standaard en D-profiel projecten. De ambitie is dat grotere projecten 25 % en kleinere projecten 10% energiezuiniger zijn dan de wettelijke eisen.</i>	2
34.	Heeft uw gemeente een coördinator aangesteld voor de uitvoering van het beleid duurzaam bouwen?	In kleine gemeenten kan dat een ambtenaar zijn die enkele uren daaraan besteedt. In grote gemeenten kunnen het een of meer ambtenaren zijn die daar fulltime aan werken.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Voor 0,33 fte</i>	2
35.	Uw gemeente heeft een structureel budget voor	Duurzaam bouwen vraagt om een sterke inzet van de gemeente, bijv. geld voor een medewerker en voor	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>Er is beperkt budget beschikbaar: €3000/jaar, vnl.</i>	2

³⁶ Subsidieregeling 'Innovatieprogramma Klimaatneutrale Steden 2'.

	Vraag	Toelichting	Antwoord + toelichting	Score
	de implementatie van haar beleid met betrekking tot duurzaam bouwen.	uitvoeringstaken, zoals het inhuren van een adviesbureau en het geven van voorlichting. Dat budget moet 'structureel' zijn, dus de komende jaren steeds vast in de begroting van de gemeente terugkomen.	<i>besteed aan onderhandelingen en energiescans</i>	
36.	Elk nieuwbouw- en grootschalig renovatie- of sloopplan wordt in een zeer vroeg stadium op de eisen van duurzaam bouwen doorgelicht.	De beste resultaten zijn te behalen als elk plan in de ontwerpfase wordt gecontroleerd op de criteria van duurzaam bouwen.	Ja (was ook "ja" in 2005) <i>De insteek is om dugo ambitie in een zo vroeg mogelijk stadium mee te nemen. M.n. voor de plannen waarvoor een bestemmingsplan nodig is gaat dit goed. Voor plannen waarvoor alleen een bouwvergunning nodig is, is men soms te laat om de dugo ambities in te brengen.</i>	1
37.	Uw gemeente controleert en handhaaft de Energie Prestatie Coëfficiënt en andere afspraken als het gebruik van FSC-gecertificeerd hout op de bouwplaats.	Principe van 'thrust' but 'verifie'	Ja (was "nee" in 2005) <i>Vanaf 2011 is extra budget (€10.000) vrijgemaakt voor de controle en handhaving van de EPC afspraken. Hierbij wordt ook gekeken naar de GPR-berekeningen, maar niet zozeer op het gebruikte materiaal.</i>	1
Subtotaal vragenlijst MVO (maximale score 16):			2005: 10 (76%)	12 (75%)
Correctiepunten: +1 voor alle inspanningen tot extra energiebesparing en duurzame energie bij nieuwbouw en dugobeleid -1 omdat er geen revitalisering van bestaande bedrijventerreinen plaats vindt (vraag 29)				12 (75%)

Totaalscore na correctie:

Onderdelen	score	Maximale score	% 2011	% 2005	% 2002	Trend
Duurzame bedrijfsvoering	15	23	65%	32%	-	+
Duurzame mobiliteit	9	11	82%	54%	50%	+
MVO	12	16	75%	76%	67%	±
Totaal	36	50	72%	54%	59%	+